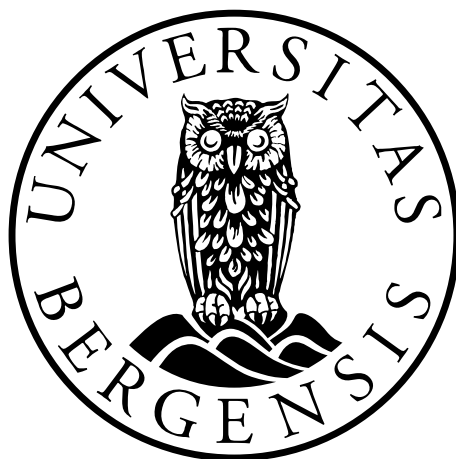

Positiv involvering i observert samhandling mellom fedre og treåringer

Maria Nesse

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Våren 2019

Det psykologiske fakultet

HEMIL - Senteret

Forfatter: Maria Nesse

Veiledere: Kristin Berg Nordahl og Ragnhild Bjørknes

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på masterstudiet i barnevern ved Universitetet i Bergen. Dette studiet har gitt meg muligheten til å fordype meg i mitt interessefelt, og vil være til nytte i mitt videre arbeid i det kommunale barnevernet.

Jeg er takknemlig for at jeg har fått bruke det unike datamaterialet fra studien *Barns sosiale utvikling* ved Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU) til å skrive om et interessant tema.

Jeg vil rette en stor takk til min hovedveileder, Kristin Berg Nordahl, som har gitt gode og konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele oppgaven. Jeg vil også takke min andre veileder, Ragnhild Bjørknes, for nyttige innspill.

Bergen, 21.05.2019

Maria Nesse

Sammendrag

Forskning har vist at positiv involvering i samspill mellom fedre og barn, fremmer positiv utvikling hos barn. Videre har det vist seg at kontekstuelle faktorer og ulike kjennetegn ved fedre og barn, har betydning for kvaliteten på samhandlingen. Formålet med denne masterstudien har vært å undersøke hvordan fedres positive involvering relaterer seg til barns kjønn, barns positive involvering, og utvalgte kjennetegn ved fedre i observert samhandling mellom fedre og treåringer.

For å besvare studiens forskningsspørsmål, ble det benyttet kvantitative data fra den norske longitudinelle studien *Barns sosiale utvikling* ved Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU). Utvalget bestod av 630 treåringer og deres fedre, som har deltatt i studien siden barna var seks måneder gamle. Datamaterialet baserer seg på informasjon fra intervjuer gjort ved ulike tidspunkt, og samspillsobservasjoner utført ved barnas fylte tre år. Studiens teoretiske rammeverk består av sosial interaksjonslæringsmodell (SIL) og tilknytningsteori.

Resultatene viste at samhandling mellom fedre og jenter var preget av mer positiv involvering enn samhandling mellom fedre og gutter. Fedre som utviste positiv involvering i samspillet, hadde barn som utviste positiv involvering. Videre viste fedre med høyere utdanning mer positiv involvering enn fedre med lavere utdanning. Fedre som rapporterte høyere grad av foreldrestress viste mindre positiv involvering, enn fedre som rapporterte lavere grad av foreldrestress. Fedres måneder hjemme barnets første leveår hadde ikke betydning for deres positive involvering.

Denne masterstudien bidrar til økt kunnskap om positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn i en norsk kontekst.

Nøkkelord: Positiv involvering, samhandling, kjønnsforskjeller, fedre, barn, treåringer.

Abstract

Studies have shown that positive involvement in father-child interaction, promotes positive developmental outcomes for children. Studies have also shown that contextual factors and father and child characteristics, affects the quality of father-child interaction. The aim of this master thesis was to examine how father positive involvement relates to child gender, child positive involvement, and father characteristics in observed father-child interactions at age three.

Quantitative data from the Behavior Outlook Norwegian Development Study conducted by The Norwegian Center for Child Behavioral Development (NUBU) were utilized to answer the research questions. The participants were 630 three-year-olds and their fathers, who had participated since the children were six months old. Demographic data were collected from interviews done at various points in time, and observational data were obtained from father-child interactions at age three. This thesis has been guided by a theoretical framework consisting of social interaction learning (SIL) theory and attachment theory.

The results showed that fathers and girls displayed more positive involvement with each other than fathers and boys. Fathers who displayed positive involvement in the father-child interaction, had children who displayed positive involvement. The results also showed that fathers with higher levels of education displayed more positive involvement than fathers with lower levels of education. Fathers who reported higher levels of parental stress were less positively involved than fathers who reported lower levels of parental stress. Fathers' time at home with the infant the first year did not predict father positive involvement at age three.

This master thesis contributes to knowledge of positive involvement in father-child interaction in the cultural context of Norway.

Keywords: Positive involvement, father-child interaction, gender differences, three-year-olds

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	3
2.0 Tidligere forskning på fedre og barn.....	6
2.1 Positiv involvering og kjønnsforskjeller	7
2.2 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd.....	8
2.3 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering	9
2.3.1 Fedres utdanningsnivå og positiv involvering	9
2.3.2 Fedres opplevde stress i foreldrerollen og positiv involvering	11
2.3.3 Fedres tid sammen med sine barn og positiv involvering.....	12
3.0 Studiens formål	13
3.1 Problemstilling og hypoteser.....	14
3.2 Begrepet positiv involvering	16
4.0 Teoretisk referanseramme	16
4.1 Sosial interaksjonslæringsmodell.....	16
4.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv	19
5.0 Metode.....	22
5.1 Plassering av studien i vitenskapelig sammenheng.....	22
5.2 Observasjon som metode	23
5.3 Rekruttering.....	24
5.4 Utvalg	24
5.5 Datainnsamling.....	24
5.5.1 Samspillsobservasjonene.....	25
5.5.2 Beskrivelse av samspillsoppgavene	26
5.6 Koding av observert samspill mellom fedre og barn	28
5.6.1 Det mikrososiale kodesystemet TOPICS	28
5.6.2 Det globale skåringssystemet.....	30
5.6.3 Reliabilitet mellom koderne	32
5.7 Beskrivelse av variabler benyttet i studien.....	32
5.7.1 Kjennetegn ved fedrene og barna.....	33
5.7.2 Utfallsvariabler	34
5.8 Analyser	36
5.8.1 Manglende data	37

5.9 Reliabilitet	38
5.10 Validitet	39
5.11 Forskningsetikk	40
6.0 Resultater.....	41
6.1 Deskriptiv statistikk.....	41
6.1.1 Fordelingen av data	43
6.2 Positiv involvering og kjønnsforskjeller	44
6.3 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd.....	47
6.4 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering	48
6.5 Oppsummering av resultater	52
7.0 Diskusjon.....	53
7.1 Funn og hypoteser	53
7.2 Positiv involvering og kjønnsforskjeller	54
7.3 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd.....	58
7.4 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering	61
7.4.1 Fedres utdanningsnivå og positiv involvering	62
7.4.2 Fedres opplevde stress i foreldrerollen og positiv involvering	65
7.4.3 Fedres tid sammen med sine barn og positiv involvering	66
7.5 Styrker og svakheter ved studien	68
7.6 Implikasjoner for praksis og videre forskning	69
8.0 Oppsummering og konklusjon	70
Referanser.....	73

1.0 Innledning

Denne masterstudien handler om positiv involvering i samhandling mellom fedre og deres treåringer basert på direkte observasjoner av fedre og barn i et stort normalutvalg av norske familier. Det er veletablert kunnskap at barns tidlige erfaringer med sine omsorgsgivere har betydning for deres utvikling. Forskning på dette området har tidligere hovedsakelig fokusert på mødre og barn, men i løpet av de siste tiårene har relasjonen mellom fedre og barn vært et økende interessefelt innen forskning og politikk. Det er i dag anerkjent at den tidlige samhandlingen mellom fedre og barn har betydning for barnets utvikling (Evans, 2003; Lamb, 2010; McBride & Mills, 1993; Shannon, Tamis-LeMonda, London & Cabrera, 2002; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera & Lamb, 2004).

Den økte anerkjennelsen av påvirkningen fedre har på barns utvikling, har forandret forventningene til fedres involvering. Dagens fedre er mer involverte i oppdragelsen til sine barn enn det som var vanlig før (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth & Lamb, 2000; Farstad, 2016; Gaslason & Bjerk, 2011). Det er ikke lenger en selvfølge at det er mor som hovedsakelig følger opp barnet. Fedre i dag deltar i stor grad i de daglige omsorgsoppgavene, og det er for eksempel vanlig at fedre deltar på foreldremøter, henter/leverer barn i barnehagen, og at de deltar på oppfølgingstimer på helsestasjonen. Positiv involvering fra fedre handler imidlertid om mer enn hvor mye tid de tilbringer sammen med barna sine. For at fedres involvering skal ha en positiv innvirkning på barns utvikling, må involveringen også være positiv (Brown, Neff & Mangelsdorf, 2012; Nordahl, 2014). Dette innebærer blant annet at fedre utviser varme, sensitivitet og responsivitet, og at de stimulerer til læring og utvikling av ferdigheter i samhandling med sine barn. Fedre kan for eksempel være positivt involverte ved å følge barnets interesser i lek, stimulere til barnets utvikling av sosiale ferdigheter gjennom rollelek, eller ved å gi barnet ny kunnskap – for eksempel ved å lære barnet navnet på dyr.

Med tanke på den betydningsfulle rollen fedres positive involvering spiller i barns utvikling, er det viktig at instanser som barnevernet, som jobber med barn og familier, innehar kunnskap om hva som fremmer positiv involvering i samhandling mellom fedre og små barn. Det er derfor viktig at forskning fortsetter å fremskaffe ny kunnskap om hvilke faktorer som assosieres med fedres positive involvering. Faktorer som kan påvirke samhandling mellom foreldre og barn, er kontekstuelle faktorer og kjennetegn som barns kjønn, fedres

utdanningsnivå, fedres opplevelse av stress i foreldrerollen, fedres tid hjemme med barnet, og andre faktorer relatert til familiens sosioøkonomiske status (Forgatch & DeGarmo, 2002; Forgatch & Patterson, 2010).

Barns kjønn er en faktor som kan ha betydning for både barns atferd og hvordan barn blir møtt av omgivelsene. Den siste tiden har man for eksempel sett at kjønnsforskjeller i skolen har vært av offentlig interesse, ettersom nyere forskning har vist at gutter i Norge gjør det dårligere på skolen enn jenter (Backe-Hansen, Walhovd & Huang, 2014; Wollscheid, Hjetland, Rogde & Skjelbred, 2018). Disse kjønnsforskjellene har ført til at Kunnskapsdepartementet har nedsatt en ekspertgruppe med det formål å samle kunnskap om kjønnsforskjeller i skolen, og opprette tiltak som kan redusere forskjellene (Stoltenbergutvalget, 2019). Det har vist seg at jenter og gutter blir møtt ulikt av voksne i barnehager og skoler (Sandnes, 2009; Wollscheid et al., 2018), og at kjønnsforskjellene blant skolebarn i Norge er mer fremtredende enn i de fleste andre land (Borgonovi, Ferrara & Maghnouj, 2018). Med tanke på at det foreligger slike tydelige kjønnsforskjeller i norske skoler og barnehager, er det mulig at det også finnes kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og barn.

Sosioøkonomiske faktorer kan også ha betydning for hvordan foreldre samhandler med barn (Stefansen, 2011). I dag velger flere menn, ofte tilhørende øvre middelklasse, å få barn senere i livet enn før, noe som blant annet handler om prioriteringer av karriere og økonomi (Skaar, 2014; Svendby, 2013). Studier som omhandler samhandling mellom fedre og barn, indikerer at fedre med høyere utdanning utviser mer positiv involvering enn fedre med lavere utdanning (Cabrera, Shannon & Tamis-LeMonda, 2007; Fuertes, Faria, Beeghly & Lopes-dos Santos, 2016; Tamis-LeMonda et al., 2004). Fedres utdanningsnivå er dermed en faktor som kan henge sammen med fedres positive involvering i observert samhandling.

Opplevelse av stress knyttet til foreldrerollen, kan gjøre det vanskeligere for foreldre å være tålmodige, sensitive og oppmerksomme i samhandling med sine barn. Tempoet i dagens samfunn er høyt, og mange opplever det som krevende å kombinere jobb og familieliv. Noen kan for eksempel kjenne seg overveldet av ansvaret med å være forelder, eller streve med å få tiden til å strekke til. Ofte snakker vi om tidsklemma når vi omtaler stresset ved å kombinere jobb og familie, og det har vist seg at menn klager like mye over tidsklemma som kvinner (Shockley, Shen, DeNunzio & Arvan, 2017). Fedre kan dermed oppleve stress i foreldrerollen, noe som kan ha innvirkning på deres samspill med barn.

Tid sammen med far ser ut til å ha en positiv effekt på barnets utvikling – så lenge samhandlingen er positiv (Nordahl, 2014). Barn som har god kontakt med far i spedbarnsalderen har for eksempel lavere risiko for å utvikle atferdsproblemer senere i livet (Ramchandani, Domoney, Sethna, Psychogiou, Vlachos & Murray, 2013). For at fedre skal ha muligheten til å være positivt involverte i samhandling med sine barn, må det ligge til rette for det i form av tid. Tiden fedre tilbringer sammen med sine barn, kan dermed henge sammen med kvaliteten på samhandlingen deres. Med tanke på at denne masterstudiens utvalg er norske familier, er det interessant å undersøke om fars måneder hjemme barnets første leveår henger sammen med fars positive involvering senere når barnet er fylt tre år.

Den skandinaviske familiepolitikken skiller seg fra resten av verden med en fedrekvote som er ment til å legge til rette for tidlig involvering av fedre, og positive relasjoner mellom fedre og barn (Brandt & Kvande, 2009; Gaslason & Bjerk, 2011). Dagens fedrekvoteordning i Norge indikerer at fedre og mødre i stor grad betraktes som likeverdige omsorgsgivere (Gaslason & Bjerk, 2011). Ettersom fedrekvoten oppmuntrer til fedres deltakelse i barneomsorg, og bidrar til at fedres involvering øker (Cabrera et al., 2000; Farstad, 2016; Gaslason & Bjerk, 2011), øker også behovet for kunnskap om den tidlige relasjonen mellom fedre og barn. Ifølge Lamb (2010) former kulturelle- og samfunnsnormer menns måte å være fedre på. Det foreligger lite nordisk forskning som fokuserer på fedre og barn (Gaslason & Bjerk, 2011), og med tanke på den unike skandinaviske familiepolitikken Norge utøver, er det interessant å undersøke samhandling mellom fedre og barn i en norsk kontekst. Videre er det interessant å studere positive sider ved samhandlingen, da studier om samhandling mellom foreldre og barn ofte fokuserer på negative relasjoner, og de negative effektene av dette (Achtergarde, Postert, Wessing, Romer & Müller, 2015). Dessuten vet vi at fedres positive involvering er viktig for barn – men likevel vet vi mindre om samhandling mellom fedre og barn enn om samhandling mellom mødre og barn. Det er derfor viktig at samspill mellom fedre og barn studeres.

Denne masterstudien søker å fremskaffe ny kunnskap om positiv involvering i samhandling mellom fedre og treåringer, og hvordan dette potensielt henger sammen med barns kjønn, fedres utdanningsnivå, fedres opplevelse av foreldrestress, og fedres måneder hjemme barnets første leveår. For å undersøke dette, vil det benyttes data fra systematiske samspillsobservasjoner hentet fra den longitudinelle studien *Barns sosiale utvikling*. Dette datamaterialet gir en unik mulighet til å undersøke fedre og barn i en norsk kontekst.

2.0 Tidligere forskning på fedre og barn

Tidligere forskning har vist at positiv involvering i samhandling mellom foreldre og barn er viktig for barns tilpasning og utvikling. Varme og støtte er eksempler på viktige kvaliteter ved foreldres oppdragerstil, og er noe som kan knyttes til både positive relasjoner mellom foreldre og barn, og lite internaliserende og eksternaliserende vansker hos barn (Achtergarde et al., 2015). Flere studier har vist at barn med foreldre som utviser varme, sensitivitet/responsivitet, og som tilrettelegger for læring i samhandlingen, har større sannsynlighet for en sunn utvikling (Kelley, Smith, Green, Berndt & Rogers, 1998; Patterson, 1982; Pleck, 2010; Tamis-LeMonda et al., 2004). Høy grad av fedres tilgjengelighet, involvering i aktiviteter, og ansvarstaking i barneomsorgen, har sammenheng med færre atferdsproblemer hos gutter, færre psykologiske problemer hos jenter, og generelt bedre skoleprestasjoner hos barn (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg, 2008). Videre har fedres positive affekt, responsivitet og emosjonelle inntoning i samspill med barnet en positiv betydning for barns kognitive og sosiale utvikling (Shannon et al., 2002). Barn med foreldre som utviser negativ atferd har økt risiko for å utvikle antisosial atferd og utrygg tilknytning (Eddy, Leve & Fagot, 2001; Patterson, 1982; Ramchandani et al., 2013; Shaw, Owens, Giovannelli & Winslow, 2001). Kvaliteten på samhandlingen mellom far og barnet ved barnets småbarnsalder, har betydning for kvaliteten på samhandlingen senere når barnet er i skolealder (Holmes & Huston, 2010). Disse sammenhengene mellom foreldres/fedres positive foreldreatferd og barns utvikling belyser viktigheten av kunnskap om positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn, og hva som fremmer slik samhandling.

Denne masterstudien handler om positiv involvering i samspill mellom fedre og treåringer, og hvordan dette potensielt knytter seg til barns kjønn, fedres utdanningsnivå, fedres foreldrestress og fedres tid hjemme med barn. Det vil derfor presenteres tidligere forskning som har studert det samme. Selv om flere av studiene studerer både mødre og fedre, vil funn som omhandler fedre fremheves, slik at de i større grad kan knyttes til denne studien. Store deler av studier som omhandler fedre og barn, består av internasjonal forskning, og flere av studiene som presenteres er derfor forskning fra andre vestlige land. Selv om noen andre vestlige kulturer kan sammenlignes med norsk kultur, må det påpekes at familiepolitikken i Norge skiller seg fra mange andre vestlige land, ettersom det i større grad legges til rette for involvering av fedre (Brandt & Kvande, 2009; Gaslason & Bjerk, 2011).

2.1 Positiv involvering og kjønnsforskjeller

En studie av Malone & Guy (1982) som studerte samhandling mellom foreldre og treåringer, fant at fedres kommunikasjon i samspill med barn var preget av mer kontrollerende og mindre involverende atferd, sammenlignet med mødres kommunikasjon, som var mer barnesentrert og involverende. Det er også funnet at fedre bruker mindre språk og mindre variert vokabular i samhandling med barn enn mødre (Kwon, Bingham, Lewsader, Jeon & Elicker, 2013). Den norske studien av Nordahl, Janson, Zachrisson & Manger (2014) fant ikke slike forskjeller i verbalisering mellom mødre og fedre, men de fant at fedre med gutter viser mer positiv affekt i samhandlingen enn mødre med gutter. En meta-analyse av Lytton & Romney (1991) viser at fedre med barn under seks år har en tendens til å skille mer mellom jenter og gutter enn mødre. Denne studien skal ikke undersøke kjønnsforskjeller mellom mødre og fedre, men det er likevel interessant å vite at fedre samhandler annerledes med barn enn mødre, når man skal studere fedres samhandling med treåringer.

Studien av Nordahl et al. (2014) brukte i likhet med denne masterstudien data fra forskningsprosjektet *Barns sosiale utvikling*, og studerte observert samhandling mellom fedrene og barna da barna var ett år gamle. De fant at fedrene med gutter viste mer positiv involvering enn fedrene med jenter. Dette ligner på resultatene fra en eldre studie av Lytton & Romney (1991), som fant at fedre viser både mer positiv og negativ atferd i samhandling med gutter enn de gjør med jenter. Andre studier har vist at fedre viser mer positiv involvering med jenter enn de gjør med gutter. En studie av Grych & Clark (1999) brukte observasjoner av fedre og deres ettåringer for å studere deres samspill, og fant at fedre med jenter viser mer sensitivitet og responsivitet i samhandling med sine ettåringer enn fedre med gutter. En nyere studie av Mascaro, Hackett, Rentscher, Mehl & Rilling (2017) viser at fedre med jenter er mer oppmerksomme og responsive i samhandlingen ved barnets ett- og toårsalder enn fedre med gutter. Fedre med jenter bruker også mer språk når barn uttrykker tristhet enn fedre med gutter (Mascaro et al., 2017). Lovas (2005) som studerte observert samhandling mellom foreldre og toåringer i frilek og ryddeoppgave, fant at fedre med jenter viser mer sensitivitet med sine barn enn fedre med gutter. En eldre studie av Kelley et al. (1998) som observerte lek mellom afroamerikanske foreldre og barn i alderen ett til tre år, fant at fedre med jenter viser mer sensitivitet i frilek enn fedre med gutter. En annen eldre observasjonsstudie (Easterbrooks & Goldberg, 1984) studerte 20 måneder gamle barn og deres foreldre i blant annet strukturert lek/læringsoppgave. De så på foreldres sensitivitet og barns involvering av foreldrene, og på hvordan barn responderte på foreldres støtte. De fant ikke forskjeller knyttet til barns kjønn,

men fant at fedre med gutter tenderer mot å bruke mer tid sammen med sine barn enn fedre med jenter.

Intervjuer med foreldre av to år gamle barn, har vist at fedre med gutter oftere involverer seg i lek enn fedre med jenter (Baker, 2014). Leavell, Tamis-LeMonda, Ruble, Zosuls & Cabrera (2012) fant gjennom observasjoner og intervjuer at når barnet er i to-, tre- og førskolealder, er fedre med gutter mer involvert i fysisk lek, mens fedre med jenter involverer seg mer i leseaktiviteter. Lek alene er ikke noe som måles i denne studien, men observasjonene brukt i denne studien er hentet fra frilek og strukturert lek mellom fedre og treåringer. Lek er en side av samhandling mellom foreldre og barn som bidrar til barns sosiale utvikling (Tamis-LeMonda et al., 2004), og som bidrar til å forme barns tanker om seg selv og andre (Popp & Thomsen, 2017).

I tillegg til at det finnes kjønnsforskjeller i fedres måte å samhandle med barn på, er det funnet kjønnsforskjeller i måten barn samhandler med sine foreldre. Den norske studien av Nordahl et al. (2014) viser at jenter er mer positivt involvert i samhandling med både fedre og mødre enn det gutter er, og studien av Lovas (2005) viser at jenter har en tendens til å vise mer responsivitet og initiativ til samspill i samhandling med sine foreldre enn gutter.

Selv om noen studier viser at fedre med gutter viser mer positiv involvering enn fedre med jenter (Lytton & Romney, 1991; Nordahl et al., 2014), ser det altså ut til at mesteparten av tidligere forskning indikerer at det er høyere grad av positiv involvering i samhandling mellom fedre og jenter enn mellom fedre og gutter (Grych & Clark, 1999; Kelley et al., 1998; Lovas, 2005; Mascaro et al., 2017; Nordahl et al., 2014).

2.2 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd

Tidligere forskning som studerer sammenhenger mellom foreldre og barn har funnet at det ofte foreligger sammenhenger mellom foreldres atferd og barns atferd. En eldre studie av Russell (1997) undersøkte foreldres positive involvering i samhandling med sine seks- og syvåringer ved bruk av observasjoner og spørreskjema. De målte blant annet foreldres positive involvering gjennom varme og omsorgsutøvelse, og barns positive involvering gjennom deres positive reaksjoner og initiativ til samhandling med forelder. Studien fant at positiv atferd hos barnet hadde sammenheng med positiv foreldreatferd (Russell, 1997). En

annen eldre studie som så på fedres sensitivitet og barns positive affekt, fant at fedres positive atferd og barns positive atferd henger sammen (Easterbrooks & Goldberg, 1984).

En nyere studie av Fields-Olivieri, Cole & Maggi (2016) undersøkte hvorvidt barn sine emosjonelle uttrykk og temperamentstrekk kunne forklare foreldres sensitivitet, positive affekt og negative affekt. Studien fant en sammenheng mellom barns positive følelsesuttrykk og fedres sensitivitet og positive affekt, og mellom barns negative følelsesuttrykk og fedres negative affekt. Videre fant den at fedre som har barn med positive temperamentstrekk, viser mer sensitivitet og mindre negativitet i samspill med barnet (Fields-Olivieri et al., 2016). Holmes & Huston (2010) som undersøkte samspill mellom fedre og deres fireåringer, fant at språklige og sosiale ferdigheter hos barn predikerer positiv involvering fra fedre i form av kognitiv stimulering av barns utvikling.

Tidligere forskning viser altså at fedres atferd og barns atferd henger sammen (Easterbrooks & Goldberg, 1984; Fields-Olivieri et al., 2016; Russell, 1997). Dette indikerer at i samspill hvor fedre utviser positiv involvering, viser også barnet positiv atferd.

2.3 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering

Det er vist at fedres positive involvering har betydning for barns positive utvikling. Det er derfor interessant å se på hva som fremmer fedres positive involvering. Fedres atferd i samspill med barn påvirkes av en rekke faktorer, og det har vist seg at kontekstuelle faktorer og kjennetegn ved fedre og barn kan påvirke kvaliteten på samhandlingen mellom fedre og barn (Forgatch & DeGarmo, 2002; Forgatch & Patterson, 2010).

2.3.1 Fedres utdanningsnivå og positiv involvering

Flere observasjonsstudier har vist sammenhenger mellom fedres utdanningsnivå og kvaliteten på samspillet med deres barn. Holmes & Huston (2010) observerte strukturerte samspill mellom fedre og barn, både ved barnas fireårsalder og da de gikk i første klasse, og fant at fedre med høyere utdanning viste mer positiv foreldreatferd. Cabrera et al. (2007) studerte samhandling mellom fedre og deres to og tre år gamle barn, og observerte fedres sensitivitet, positive følelsesuttrykk og kognitive stimulering av barns utvikling. De fant at fedre som har utdanning høyere enn på videregående nivå, viser mer positiv involvering i samhandling med

barn enn fedre med lavere utdanning. En nyere studie av Fuertes et al. (2016) som observerte frilek mellom fedre og ettåringer, fant indikasjoner på at fedres høyere utdanning har sammenheng med mer sensitivitet fra fedre i samspill med barn. I annen nyere studie (Monteiro, Fernandes, Torres & Santos, 2017) svarte foreldrene selv på spørsmål om deres foreldreatferd og involvering, og der fremkom det at fedre med høyere utdanning beskrev å utvise høyere grad av positiv foreldreatferd i samhandling med deres to til seks år gamle barn. Videre fant Monteiro et al. (2017) at fedres utdanningsnivå er knyttet til fedres involvering i både lek og læringsaktiviteter med barn, mens Bianchi & Robinson (1977, referert i Milkie, Kendig, Nomaguchi & Denny, 2010) fant at fedre med høyere utdanning oftere involverer seg i aktiviteter som fremmer barns læring.

Den eldre observasjonsstudien av Grych & Clark (1999) viste at fedre med høyere utdanning viser mindre negativ atferd med sine ettåringer, mens observasjoner fra studien av Tamis-LeMonda et al. (2004) viste at fedre med høyere utdanning viser mer sensitivitet og mindre negativ atferd i samspill med sine toåringer. Videre viste studien at fedre med høyere utdanning utviser mer sensitivitet, positive følelsesuttrykk og stimulering av kognitiv utvikling med sine treåringer (Tamis-LeMonda et al., 2004).

En eldre amerikansk deskriptiv studie av Shields & Sparkling (1993), fant at fedre med høyere utdanning enn det som tilsvare videregående nivå i Norge, viser mer omsorgsfull fysisk kontakt med barnet i lek, enn yngre fedre med lavere utdanning. Fedre med fullført utdanning på videregående nivå involverer seg også oftere i leseaktiviteter med sine barn enn fedre som ikke har fullført utdanning på videregående nivå (Leavell et al., 2012). Studier har vist at fedre med lavere utdanning viser mindre positiv involvering, og flere problemer i interaksjoner med sine barn, sammenlignet med fedre med høyere utdanning (Nordahl, Zambrana & Forgatch, 2016; Martinviita-Hietala, Joskitt, Ebeling, Yliherva & Moilanen, 2018).

Funn fra tidligere studier viser altså at høyere utdanning hos fedre predikerer bedre kvalitet i deres samspill med barn (Cabrera et al., 2007; Fuertes et al., 2016; Holmes & Huston, 2010; Monteiro et al., 2017; Shields & Sparkling, 1993; Tamis-LeMonda et al., 2004).

2.3.2 Fedres opplevde stress i foreldrerollen og positiv involvering

Foreldrestress er en kontekstuell faktor som kan påvirke samhandlingen mellom fedre og barn, og det er blant annet funnet at høy grad av foreldrestress kan knyttes til dårligere omsorgsutøvelse hos fedre (Fagan, Bernd & Whiteman, 2007).

Foreldrestress kan ha mange årsaker. Det er funnet at fedre som tar mye ansvar for barneomsorgen uten at de føler seg klare for det, kan oppleve høyere grad av foreldrestress (Volling & Belsky, 1991). Fedre som opplever utfordringer knyttet til arbeidsløshet, økonomiske utfordringer eller balansering av jobb og familie, kan også oppleve høyere grad av stress (Coyl-Shepherd & Newland, 2013; Milkie et al., 2010; Martinviita-Hietala et al., 2018).

I den norske studien av Nordahl (2014) har foreldrestress vist seg å ha sammenheng med mindre sensitivitet i samhandling mellom fedre og barn, men kun i tilfeller hvor barnet i tillegg utviser lav grad av vedvarende oppmerksomhet (Nordahl, 2014). Observasjonsstudien av Grych & Clark (1999) fant at foreldrestress hos fedre er knyttet til lavere grad av kvalitet i samhandlingen mellom fedre og spedbarn, men ikke senere ved barns ettårsalder. Som tidligere nevnt er lek mellom foreldre og barn viktig for barnets sosiale utvikling (Tamis-LeMonda et al., 2004). Fedre med høyt foreldrestress har rapportert at de deltar mindre i lek med sine toåring, enn det fedre med lavere foreldrestress har rapportert (Baker, 2014).

Noen studier viser at enkelte faktorer knytter seg til lavere grad av foreldrestress, eller til påvirkningen foreldrestress kan ha på foreldres omsorgsutøvelse. Grych & Clark (1999) har vist at fedres opplevelse av et positivt partnerforhold er knyttet til lavere grad av foreldrestress, mens Fagan et al. (2007) har vist at sosial støtte kan fungere beskyttende for de negative påvirkningene foreldrestress har på omsorgsutøvelsen.

Selv om det ikke er mange studier som omhandler hvorvidt fedres foreldrestress alene påvirker deres positive involvering, viser tidligere forskning at høyt foreldrestress hos fedre kan føre til lavere kvalitet på fedres omsorgsutøvelse (Fagaen et al., 2007). Eventuelle negative virkninger av foreldrestress kan medieres av andre faktorer (Fagan et al., 2007; Grych & Clark, 1999; Nordahl).

2.3.3 Fedres tid sammen med sine barn og positiv involvering

Tidligere studier har funnet sammenhenger mellom hvor mye tid fedre tilbringer sammen med sine barn, og deres positive foreldreatferd (Lewis, West, Stein, Malmberg, Bethell, Barnes, Sylva & Leach, 2009; Monteiro et al., 2017). Gjennom spørreskjema og observasjoner har Lewis et al. (2009) funnet en sammenheng mellom hvor mange timer fedre tilbringer med sine ettåringer, og deres positive foreldreatferd. I Monteiro et al. (2017) rapporterte foreldre at det var en sammenheng mellom fedres positive foreldreatferd og deres deltakelse i aktiviteter med barn. Disse studiene viser at fedre som oftere involverer seg i lek med sine barn, eller bruker mer tid sammen med dem, har samspill som inneholder mer glede og en mer positiv emosjonell tone (Lewis, et al., 2009; Monteiro et al., 2017). En eldre studie av Easterbrooks & Goldberg (1984) viste at fedre som tilbringer mer tid alene med sine barn, også leker mer med dem, og deltar mer i de daglige omsorgsoppgavene.

Tiden fedre tilbringer med barna sine har også blitt knyttet til barns utvikling. En studie av Huerta, Adema, Baxter, Han, Lausten, Lee & Waldfogel (2013) brukte longitudinelle data fra fire ulike land, og fant at barn med fedre som er hjemme i permisjon, gjør det bedre på kognitive tester, sammenlignet med jevnaldrende som har mindre involverte fedre. Denne sammenhengen var sterkere når det gjaldt involvering ved barnets to- og treårsalder enn for barnets første leveår. Easterbrooks & Goldberg (1984) fant i sin studie at mer tid sammen med far predikerer positiv utvikling hos barn.

Til tross for at det er funnet sammenhenger mellom fars tid sammen med barnet og barnets kognitive utvikling, har både studien av Huerta et al. (2013) og en eldre studie av Easterbrooks & Goldberg (1984) vist at det er kvaliteten på fars involvering, og ikke hvor mye tid som tilbringes med barnet, som har størst betydning for barnets utvikling. Videre fant Huerta et al. (2013) at involvering bestående av aktiviteter som mating og bleiebyting, har liten eller ingen betydning for barnets atferdsmessige eller kognitive utvikling, mens samhandling bestående av lesing og lek er mer betydningsfull for barnets utvikling.

Nordahl (2014) sin studie viste at tiden far tilbringer sammen med barnet i spedbarnstiden, ikke er nok til å predikere en sunn utvikling hos barnet. Man må også ta kvaliteten på fars atferd med i betraktning. Mer tid sammen med fedre som er sensitive, og som utviser lav grad av påtrengende/kontrollerende atferd når barnet er ett år, gir bedre sosial kompetanse hos barnet senere ved treårsalder (Nordahl, 2014). Fars sensitivitet rundt barnets

ettårsalder predikerer også trygg tilknytning ved barnets treårsalder, noe som igjen predikerer økt sensitivitet hos far senere (Brown et al., 2012).

Som tidligere studier har vist, kan mye tid sammen med fedre gi positive utslag for barns utvikling, dersom samspillet er av god kvalitet (Easterbrooks & Goldberg, 1984; Huerta et al., 2013; Nordahl, 2014). Studier viser at fedre som tilbringer mye tid sammen med barna sine i det daglige, utviser mer positiv foreldreatferd i samspill med dem (Lewis et al., 2009; Monteiro et al., 2017). Det er likevel usikkert om antall måneder fedre tilbringer med barna sine deres første leveår, har betydning for kvaliteten på samspillet senere når barna er tre år.

3.0 Studiens formål

Formålet med denne masterstudien er å framskaffe kunnskap om positiv involvering i observert samhandling mellom fedre og treåringer. Studien vil undersøke positiv involvering og kjønnsforskjeller, sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd, samt hvorvidt kjennetegn ved fedre kan predikere fedres positive involvering.

Studien sikter på å bidra til økt kunnskap om forhold som har positiv innvirkning på den tidlige samhandlingen mellom fedre og barn, ettersom dette er kunnskap som er nyttig for instanser som barnevernet å besitte når de jobber med barn og familier. Barneverntjenesten skal gi hjelp og støtte til barn og foreldre, og bidra til at barn får gode og trygge oppvekstvilkår (barnevernloven, 1992, §1.1). Videre skal barneverntjenesten avdekke problematiske oppvekstforhold så tidlig at varige problemer kan unngås, samt sette inn forebyggende tiltak og intervensjonstiltak (barnevernloven, 1992, §3-1). For at kommunen skal kunne oppfylle barnevernlovens bestemmelser, er det nødvendig at barnevernsansatte har kunnskap om forhold som ikke bare er hemmende for barnets utvikling, men også forhold som fremmer sunn utvikling fra tidlig alder av. Barnevernsarbeidere må kunne identifisere ressurser hos familien, og ha kunnskap om hvordan man kan fremme god omsorgspraksis og positive foreldreferdigheter (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Denne masterstudien kan bidra til ny innsikt i hva som fremmer positiv samhandling mellom fedre og barn i en norsk kontekst. Dette er kunnskap som kan være til nytte for instanser som arbeider med barn og familier.

3.1 Problemstilling og hypoteser

Som tidligere nevnt, er fedre i dag mer involvert med sine barn enn før, og som vi har sett i tidligere forskning, har fedres positive involvering betydning for barns utvikling. Tidligere studier har også vist at fedre kan ha en tendens til å skille mellom jenter og gutter, og at det forekommer kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og barn. Som vi har sett i litteraturgjennomgangen, indikerer tidligere forskning at atferden til fedre og atferden til barn henger sammen, og at fedres utdanningsnivå, opplevelse av foreldrestress, og hvor mye tid fedre tilbringer med sine barn, kan henge sammen med deres foreldreatferd. På bakgrunn av dette stilles følgende forskningsspørsmål:

- 1) *Er det forskjeller på graden av positiv involvering mellom fedre med jenter og fedre med gutter?*

Tidligere forskning har vært noe delt når det gjelder dette spørsmålet. Noen studier har funnet at fedre med gutter er mer positivt involverte enn fedre med jenter i samhandling mellom fedre og barn (Lytton & Romney, 1991; Nordahl, 2014), men disse omhandler barn som er yngre enn barna i denne studiens utvalg. Andre studier som omhandler barn i to- og treårsalder, har funnet at fedre med jenter er mer positivt involverte enn fedre med gutter (Kelley et al., 1998; Lovas, 2005; Mascaro et al., 2017). På bakgrunn av dette, har denne studien en hypotese om at fedrene med jenter kommer til å vise mer positiv involvering i samhandlingen enn fedrene med gutter.

- 2) *Er det forskjeller på graden av positiv involvering mellom gutter og jenter med sine fedre?*

Basert på tidligere studier som har funnet at jenter viser mer positiv involvering i samspill med sine foreldre enn gutter (Lovas, 2005; Nordahl, 2014), predikeres det at jentene i denne studien også vil vise mer positiv involvering i samhandlingen enn guttene.

- 3) *Er det en sammenheng mellom fedres positive involvering og barns positive involvering?*

På bakgrunn av tidligere forskning som indikerer sammenhenger mellom positiv atferd hos barn og positiv atferd hos foreldre (Easterbrooks & Goldberg, 1984; Fields-Olivieri et al., 2016; Russell, 1997), antas det at denne studien vil finne en

sammenheng mellom positiv involvering hos fedrene og positiv involvering hos barna.

- 4) *Predikeres fedres positive involvering av fedres utdanningsnivå, fedres opplevelse av foreldrestress, og/eller av hvor mange måneder de var hjemme i løpet av barnets første leveår?*

Disse variablene er valgt ut med bakgrunn i tidligere forskning, og det forventes at de vil predikere fedrenes positive involvering. Det forventes videre at enkelte av kjennetegnene vil ha større betydning enn andre. Høyere utdanningsnivå har i tidligere studier vist seg å være sterkt knyttet til høyere grad av fedres positive involvering i samhandling med barn (Cabrera et al., 2007; Monteiro et al., 2017; Tamis-LeMonda et al., 2004; Fuertes et al., 2016; Shields & Sparkling, 1993). Denne studiens hypotese er derfor at fedrenes utdanning vil være den sterkeste prediktoren for deres positive involvering med treåringene.

Grunnet forskning som har vist sammenhenger mellom fedres foreldrestress og dårligere omsorgsutøvelse (Fagan et al., 2007), og grunnet SIL-modellens antakelse om at faktorer som stress kan påvirke samspill mellom foreldre og barn (Forgatch & DeGarmo, 2002; Forgatch & Patterson, 2010), er denne studiens hypotese at fedre som opplever høyere grad av foreldrestress vil vise mindre positiv involvering i samhandlingen med barna.

Studier som har funnet sammenhenger mellom tid tilbragt med barnet og positiv foreldreatferd (Lewis et al., 2009; Monteiro et al., 2017) har undersøkt antall timer tilbragt sammen per dag. Da denne studien undersøker antall måneder fedrene var hjemme med barnet, er det manglende grunnlag for å danne en hypotese om hvorvidt antall måneder hjemme det første året predikerer fedrenes positive involvering.

For å besvare studiens forskningsspørsmål, vil det benyttes datamateriale fra studien *Barns sosiale utvikling* ved Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU).

3.2 Begrepet positiv involvering

Denne masterstudien fokuserer på positiv involvering i samhandling mellom fedre og treåringer. Positiv involvering er et bredt begrep, og det er derfor nødvendig med en avklaring av hva som betraktes som positiv involvering i denne studien.

Positiv involvering i samhandling mellom foreldre og barn handler om de positive følelsesuttrykkene og handlingene foreldre og barn utveksler med hverandre i samhandlingen. Ifølge Cabrera et al. (2007) kan positiv involvering hos foreldre defineres å bestå av tre kvaliteter; sensitivitet, positive følelser uttrykt overfor barnet og kognitiv stimulering av barnet. Men positiv involvering handler også om de «små» utvekslingene i samhandlingen. Foreldre kan for eksempel vise positiv involvering ved å lytte til/være oppmerksom på barnet, og følge barnets interesser og behov, samt legge til rette for barns læring og mestring i daglige aktiviteter. Eksempler på barns positive involvering kan være at barnet uttrykker smil, latter, entusiasme og initiativ i samspill med forelderen (Owen, Amos, Bondurant, Caughy, Hasanizad, Hurst, Mata-Otero, Mejias & Villa, 2010).

4.0 Teoretisk referanseramme

Denne masterstudiens teoretiske rammeverk tar utgangspunkt i sosial interaksjonslæringsmodell (SIL) og tilknytningsteori. SIL-modellen er også en del av den teoretiske forankringen i studien *Barns sosiale utvikling* (Nærde et al., 2014).

SIL-teori og tilknytningsteori anerkjenner en sammenheng mellom tidlig samhandling mellom foreldre og barn, og barns sosiale utvikling. Disse teoriene har ofte blitt sett på som motsetninger, men likevel enes de om at foreldres sensitivitet har betydning for barns sosialiseringsspross (Patterson, 2002). Både SIL-teori og tilknytningsteori er bygget på omfattende observasjoner av samspill mellom foreldre og barn (Dishion & Patterson, 2006; Scaramella & Leve, 2004), og kan bidra til å belyse denne studiens funn knyttet til observert samhandling mellom fedre og treåringer.

4.1 Sosial interaksjonslæringsmodell

SIL-modellen er basert på teoriene sosial interaksjonsteori og sosial læringsteori (Forgatch & Patterson, 2010). Modellen baserer seg på økologiske og transaksjonelle prinsipper om at

barns atferd er direkte påvirket av de transaksjonelle mønstre innad i familien og med jevnaldrende (Nærde et al., 2014).

SIL-modellen innebærer i hovedsak to sider av foreldreskap; positiv foreldrepraksis og negativ/coercive foreldrepraksis (Forgatch & Patterson, 2010). Positiv foreldreatferd, som positiv involvering og stimulering til utvikling av ferdigheter, antas å bidra til sunn og prososial utvikling, mens negativ/coercive foreldreatferd antas å bidra til utviklingen og opprettholdelsen av avvikende og antisosial atferd hos barnet (Forgatch & DeGarmo, 2002). Prososial atferd hos barn kan for eksempel være at barnet spør om det han/hun vil ha, i stedet for å gråte eller skrike, og at han/hun venter til det passer seg å spørre. Antisosial atferd hos barn er preget av at barnet i stor grad mangler sosiale ferdigheter, som for eksempel inngåelse i samspill med andre (Patterson, 1982).

En viktig teori i SIL er *coercion teori*, som forklarer hvordan aversive handlinger og negative interaksjonsmønstre mellom foreldre og barn former barns utvikling av atferd, og hvordan aversiv atferd kan økes gjennom gjensidige negative mønstre i samhandling mellom foreldre og barn (Patterson, 1982). Norske ord som kan være beskrivende for begrepet «coercion» eller «coercive» kan være press, tvang eller tvingende atferd (Solholm, Askeland, Christiansen & Duckert, 2005). *Coercion* er ment til å beskrive en prosess hvor aversive handlinger brukes til å kontrollere atferden til en annen person (Patterson, 2016). Samhandling preget av «coercive» atferd kan føre til at barnet utvikler eksternaliserende og antisosial atferd, og andre former for problematferd. SIL anerkjenner betydningen av foreldres positive og negative forsterkning når det gjelder opprettholdelsen av barns atferd. «Coercive» responser i samhandling mellom foreldre og barn blir etter hvert en automatisk handling som skaper negative samspillsmønstre, noe som igjen blir en del av barnets repertoar for hvordan man samhandler med andre (Patterson, 1982).

Når vi forstår utviklingen av negative samspillsmønstre, og barns problematferd, kan vi også forstå hvordan man kan forhindre «coercive» samspill, og hvordan man kan fremme prososial atferd hos barn. Positiv foreldrepraksis i tidlig samhandling mellom foreldre og barn vil kunne hindre utvikling av «coercive» samspillsmønstre. Det anses som formålstjenlig at foreldre bruker positiv forsterkning når barn viser prososial atferd. Positiv forsterkning lærer barnet sosiale ferdigheter, og lærer barnet hvilken atferd han/hun skal bruke i hvilken anledning. Ut ifra måten omgivelsene reagerer på barnets atferd, lærer barnet sammenhengen mellom egen atferd og de konsekvensene den har. Når barnets atferd gir konsekvenser som

oppleves som ønsket, øker sjansen for at barnet skal gjenta atferden. Uønskete eller ingen konsekvenser reduserer sjansen for at barnet skal gjenta atferden (Bandura & Walters, 1963; Bunkholdt, 2000; Patterson, 1982). For eksempel dersom far roser barnet for å ha ryddet opp lekene sine, gir dette større sannsynlighet for at barnet skal gjøre det samme neste gang. Det må imidlertid påpekes at hva man gjør én enkelt gang ikke har noe særlig å si – det er gjentakelsen i disse samspillsmønstrene som fører til at barnet lærer seg hvilken atferd det lønner seg å bruke. Gjentakende sosial oppmerksomhet fra foreldre som en positiv forsterker, øker sannsynligheten for at positiv atferd vil gjentas.

I SIL-modellen fremheves fem positive foreldreferdigheter som skal etablere positive samspillsmønstre i familien, fremme prososial utvikling hos barnet, og hemme «coercive» samspill og negativ utvikling; 1) oppmuntring til barnets utvikling av ferdigheter; den voksne bruker positiv forsterkning ved barnets prososiale atferd, 2) grensesetting; passende grenser/regler etableres og milde sanksjoner brukes for brudd av regler, 3) tilsyn; forelderen har oversikt over hvor barnet er, hvem barnet er sammen med, og hva barnet gjør, samt hvilke voksne som har ansvar, 4) problemløsning; ferdigheter som gjør det mulig å løse uenigheter, forhandle om regler, og etablere enigheter om positive konsekvenser for barnets innretning av regler (f.eks. belønning) og sanksjoner for barnets brudd på regler (f.eks. ekstra plikter), og 5) positiv involvering; forelderen viser varme og gir barnet kjærlig oppmerksomhet (Forgatch & DeGarmo, 2002).

Ifølge SIL-modellen vil kjennetegn ved foreldre og barn, og kontekstuelle faktorer påvirke foreldres foreldrepraksis, og dermed også barnet (Forgatch & DeGarmo, 2002; Forgatch & Patterson, 2010) (se figur 1). Faktorer som kan påvirke samhandling mellom foreldre og barn kan for eksempel være barns kjønn og temperament, foreldres utdanning, og foreldres opplevelse av stress i foreldrerollen. For eksempel dersom far opplever høy grad av foreldrestress, kan dette gi mindre overskudd og mer usikkerhet i foreldrerollen, og føre til at han utviser mindre tålmodighet og mindre sensitivitet i samspill med barnet. Mens faktorer som høyere utdanning kan innebære at far har en stabil arbeidssituasjon og økonomisk trygghet, noe som gjør at han har overskudd til å være sensitiv og positiv i samhandling med barnet. Faktorer som gjør at foreldre opplever stabilitet og overskudd, vil gjøre det lettere for dem å være positivt involvert i samhandling med sine barn. Positiv foreldrepraksis kan beskytte barn fra ytre belastninger, mens negativ foreldrepraksis kan forsterke påkjenninger fra ytre belastninger (Patterson, 1982).

Figur 1. Sosial interaksjonslæringsmodell. Fra Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU).

I denne masterstudien kan SIL-modellen bidra til å forstå hvordan positiv foreldreatferd påvirker barns atferd, og hvordan dette preger samhandlingen. Videre kan SIL-modellen bidra til å belyse hvordan faktorer som barns kjønn, fedres utdanningsnivå, og foreldrestress kan virke inn på samhandling mellom fedre og barn. SIL-modellens antagelser om at kontekstuelle faktorer påvirker samspill mellom foreldre og barn underbygger denne studiens hypoteser.

4.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv

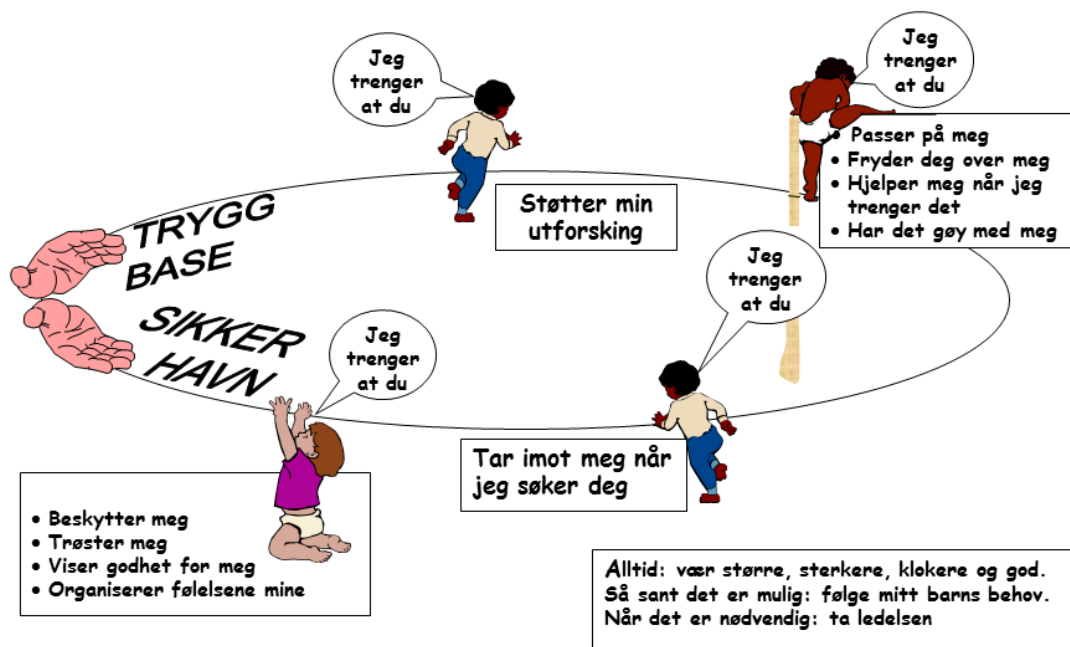
Tilknytning betegner det følelsesmessige båndet som dannes mellom barnet og omsorgspersonen(e). Ifølge tilknytningsteorien innebærer dermed omsorg mer enn fysisk pass og pleie (Smith, 2002). Sett ut ifra et tilknytningsperspektiv signaliserer barnet sine behov gjennom det man betegner som tilknytningsatferd, for å fremme nærhet til tilknytningspersonen. Tilknytningsatferd kan være signaler som smil og gråt, og er utviklet gjennom grunnleggende biologiske overlevelsesinstinkter, for å oppnå tilknytning til omsorgspersonen. I starten er denne atferden noe som skjer automatisk, men rundt barnets

seksmånedersalder, klarer barnet å skille mellom forskjellige personer. Da vil tilknytningsatferden bli mer målrettet, og barnet vil søke nærhet til den foretrukne omsorgspersonen.

Etter hvert som barnet gradvis erfarer at omsorgsgiveren eksisterer selv om den ikke er til stede, begynner barnet å danne *indre arbeidsmodeller*. Barnets indre arbeidsmodeller baserer seg på barnets omsorgserfaringer, og er barnets mentale representasjoner av både omsorgspersonene og seg selv. Dette danner grunnlaget for barnets videre sosiale utvikling, og former barnets forventninger til omgivelsene. Barnet bruker arbeidsmodellene som mal for hvordan de skal oppføre seg senere i livet, og slik har det betydning for deres atferd i samspill med både omsorgspersonene og andre mennesker (Bowlby, 1969; Smith, 2002). Ifølge Bowlby (1973, referert i Smith, 2002) vil barnets tidlige erfaringer med sensitiv eller insensitiv omsorg danne grunnlaget for hvilke forventninger barnet har til omsorgspersonens tilgjengelighet, og til barnets tanker om hvorvidt det selv fortjener omsorg. Dette gir utslag for kvaliteten på samhandlingen mellom barnet og forelderen, og for barnets tilpasning av atferd og følelsesuttrykk. Barn som har opplevd stabile, sensitive og emosjonelt tilgjengelige omsorgspersoner, vil være mer positive og samarbeidsvillige i deres samhandling med omsorgspersonen. De vil også ha gode sosiale ferdigheter i samspill med andre barn og voksne. Barn som derimot har opplevd stor grad av avvisning fra omsorgspersoner, kan utvikle vansker med å tilegne seg læring og sosial kompetanse (Ainsworth, Biehar, Waters & Wall, 1978; Smith, 2002).

Gjennom *fremmedsituasjonen*, fant Ainsworth et al. (1978) ulike tilknytningsmønstre basert på barns reaksjoner på separasjon fra, og gjenforening med omsorgspersonen. Disse mønstrene viser barnets strategi i kontakt med omsorgsgiver. Barn med *trygg tilknytning* kan utforske omgivelsene fritt ved omsorgspersonens tilstedeværelse og blir beroliget av trøst etter separasjon fra omsorgsgiver, mens barn med *utrygg unnvikende tilknytning* utforsker uten å søke nærhet til omsorgsgiveren, og unngår fysisk kontakt eller ignorerer omsorgspersonen ved gjenforening. Barn med *utrygg ambivalent tilknytning* utforsker omgivelsene lite, og har vansker med å bli beroliget ved gjenforening med omsorgspersonen. De har en ambivalent atferd hvor de uttrykker ønske om nærhet til omsorgspersonen, men samtidig sinne, og motstand til kontakt (Ainsworth et al., 1978). Barn med *desorganisert tilknytning* kan utvise frykt, og mangler tilsynelatende en strategi, da de har en atferd som virker hensiktsløs (f.eks. «frysing» av bevegelser) (Main & Solomon, 1990).

Tilknytningsteorien antar at barnets forhold til tilknytningspersonen er viktig for både barnets umiddelbare trivsel, og for barnets utvikling og senere fungering (Smith, 2002). Et viktig begrep innenfor tilknytningsteori er *trygg base*, som beskriver hvor viktig tilknytningen mellom barnet og omsorgspersonen er for barnets utvikling. Barnet har behov for at omsorgspersonen fungerer som en base for barnets utforskning, og at omsorgspersonen er en trygg havn som barnet kan vende tilbake til når han/hun opplever fare (Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1969) (se figur 2). Når barnet opplever en trygg relasjon til omsorgspersonen, kan barnet stole på at omsorgspersonen er tilgjengelig når han/hun trenger trøst, omsorg og trygghet. Dermed kan barnet bruke energien sin på å utforske omgivelsene. Barnets opplevelse av trygghet og kapasitet til læring, er dermed med på å fremme barnets utvikling. En utrygg relasjon til omsorgspersonen, og mangelen på en trygg base, vil redusere barnets kapasitet til å utforske og lære, ved at han/hun for eksempel ikke tør å forlate omsorgspersonen på grunn av manglende tillit til at omsorgspersonen er tilgjengelig ved barnets behov for trygghet. For at barnet skal oppleve en trygg tilknytning til omsorgspersonen, har barnet behov for at omsorgspersonen utøver sensitivitet, fysisk og psykologisk tilgjengelighet, stabilitet, kontinuitet, og passende grenser og konsekvenser (Bunkholdt, 2000).

Figur 2. Trygghetssirkelen. Fra «Trygghetssirkelen», av Regionsenter for barn og unges psykiske helse – Helseregion Øst og Sør, 2018.

Majoriteten av studier som omhandler tilknytning handler om mødre og barn, men noen studier har funnet at fedres sensitivitet former barns tilknytning (DeWolff & van Ijzendoorn, 1997). Det er videre funnet at fedres observerte sensitivitet og påtrengende atferd ved barnets to- og treårsalder predikerer den kognitive og sosiale utviklingen til barnet (Cabrera et al., 2007; Tamis-LeMonda et al., 2004).

Tilknytningsteori har lenge blitt brukt som et teoretisk rammeverk for å studere relasjoner mellom foreldre og barn, og kan dermed være et nyttig rammeverk når man studerer samspill mellom fedre og barn (Brown, McBride, Shin & Bost, 2007). Sensitivitet er et aspekt av positiv involvering som måles i denne masterstudien, og det tilknytningsteoretiske perspektivet understreker viktigheten av sensitiv foreldreatferd i samspill med små barn. Tilknytningsperspektivet kan bidra til å forstå betydningen av fedrenes sensitivitet i samspill med treåringene, og eventuelle sammenhenger mellom fedrenes atferd og barnas atferd.

5.0 Metode

Denne masterstudien benytter seg av data fra den pågående longitudinelle studien *Barns sosiale utvikling* ved Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU). Disse dataene er hentet fra intervjuer med foreldre gjort ved ulike tidspunkt og observert samhandling mellom fedre og treåringene.

Studien *Barns sosiale utvikling* har fulgt 1157 barn og deres foreldre fra da barna var seks måneder gamle. Forskningsprosjektet har en målsetting om å gi kunnskap om faktorer som fremmer barns sosiale utvikling, identifisere barn i risiko, og gi muligheter for å endre barns utviklingsbaner. *Barns sosiale utvikling* søker å bidra til ny kunnskap om rollen til fedre, og i den forbindelse barns omsorgserfaringer og senere utvikling (Nærde, Janson & Ogden, 2014).

5.1 Plassering av studien i vitenskapelig sammenheng

Denne studien søker å gi ny kunnskap om samhandling mellom fedre og barn, og kan plasseres innenfor grunnforskning. Grunnforskning beskrives som «eksperimentell eller teoretisk virksomhet som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap om det underliggende

grunnlaget for fenomener og observerbare fakta, uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk» (Grunnforskning, 2015). Målsettingen for grunnforskning er dermed ikke å bruke den nye kunnskapen til praktisk bruk, men heller å utvide generell kunnskap, og gjøre den tilgjengelig for allmennheten. Grunnforskning kan i noen tilfeller likevel gi praktiske virkninger (DNVA, 2014). Grunnforskningen påvirkes gjerne av samfunnets interesser, og selv om den ikke tar «sikte på langsiktig økonomisk og sosial gevinst» (Forskning.no, 2009), kan den føre til nye oppdagelser og perspektiver som preger politikken (DNVA, 2014).

5.2 Observasjon som metode

Denne studien baserer seg på data innhentet ved hjelp av direkte og systematisk observasjon. Observasjon som metode kan være til hjelp for å forstå kompleksiteten i ulike settinger, da det kan være vanskelig for mennesker å beskrive i intervju hvordan de opptrer i ulike situasjoner. Dessuten kan følelser og tanker ubevisst påvirke menneskers handlinger. Observasjon er dermed godt egnet til å undersøke samhandling mellom mennesker, og metoden kan gi kunnskap som er vanskelig å få på andre måter (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010). Metoden gjør det mulig å få innsikt i hvordan personer forholder seg til hverandre, og til å undersøke mekanismene i mellommenneskelig sosial interaksjon (Aspland & Gardner, 2003; Thagaard, 2013). Når det gjelder studier som omhandler små barns atferd, er observasjon spesielt egnet, da det for eksempel er vanskelig å intervju noen som ennå ikke har utviklet språk (Johannessen et al., 2010). Dersom man kun benytter seg av rapportering fra foreldre kan dette gi et ensidig bilde av fenomenet man undersøker, mens systematisk observasjon kan gi informasjon om detaljerte prosesser i barns samhandling med andre (Nordahl, 2012). Når man kan observere kommunikasjonen mellom deltakerne, er man ikke avhengig av deltakernes beskrivelser, og man kan dra egne konklusjoner om samhandlingen (Margolin, Oliver, Gordis, O'Hearn, Medina, Ghosh, & Morland, 1998).

Ved systematisk observasjon brukes koding for å kvantifisere atferd. Ulike kodekategorier for bestemte typer atferd defineres på forhånd, og man registrerer atferd som korresponderer med kodene enten underveis i observasjonen, eller etterpå ved hjelp av videooptak (Bakeman & Gottman, 1997). Kodekategoriene må være definerte og nøye beskrevet i en manual for at de skal kunne kodes på lik måte og gi reliable og valide data. Man finner codesystemer på både mikro- og makronivå. Ved koding på mikronivå fanger man de mikrososiale prosessene i samhandlingen, og man registrerer atferden mens den

pågår. Mikrokodene kan gi informasjon om initiativtaker, handling/innhold, mottaker, og hvilken affekt handlingen gjøres i, mens makrokoding skårer samhandlingen på et mer overordnet nivå. Disse to måtene å kode på, fanger ulike nyanser av samhandlingen, og kan overlappe hverandre slik at en type atferd kan gi informasjon på både mikro- og makronivå (Nordahl., 2012).

5.3 Rekruttering

Familier ble rekruttert til *Barns sosiale utvikling* i 2006 – 2008 gjennom helsestasjoner i de fem kommunene; Bamble, Drammen, Porsgrunn, Skien og Tinn (Nærde et al., 2014). Helsesøster ved helsestasjonene informerte foreldrene om studien ved barnas femmånederskontroll på helsestasjonen, og foreldrene ble deretter spurt om de ville la seg kontakte av en av studiens intervjuere. Inklusjonskriteriene var at barnet var rundt seks måneder gammelt, og at minst en av foreldrene kunne snakke norsk på et slikt nivå at det ikke var nødvendig med tolk (Nærde et al., 2014). Familiene som ønsket å delta i studien, oppga sin kontaktinformasjon, og ble senere kontaktet av en lokal intervjuer som inviterte til intervju da barnet var seks måneder gamle. Foreldrene til 1931 barn ble informert om studien, hvorav 1465 (76%) sa seg enig i å bli kontaktet av intervjuer, og 1159 (60%) samtykket til å delta, og kom til intervju da barnet var seks måneder (559 jenter og 600 gutter). Hele 1137 (98%) av familiene deltok ved ett år, og 1132 (97%) deltok fremdeles ved tre år (Nordahl, 2014).

5.4 Utvalg

I denne studien er det av interesse å undersøke positiv involvering i observert samhandling mellom fedre og tre år gamle barn. Det er ønskelig å se nærmere på sammenhenger mellom utvalgte variabler og positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn. Utvalget i denne masterstudien består av de 630 barna (324 gutter og 306 jenter) og fedrene deres som deltok på observert samhandling ved barnas fylte tre år.

5.5 Datainnsamling

Datamaterialet i *Barns sosiale utvikling* er omfattende, og har blant annet blitt samlet inn gjennom telefonintervjuer/intervjuer med foreldrene, observasjoner av samspill mellom

foreldrene og barna, og spørreskjema til foreldrene og barnas barnehager. Intervjuene og samspillsobservasjonene ble administrert av opplærte og lokalt ansatte i prosjektet. Intervjuene og observasjonene fant sted i prosjektets kontorlokaler, eller i familiens hjem dersom det ikke var mulig for foreldrene å komme til kontorene (Nærde et al., 2014).

Datainnsamlingen har blitt utført jevnlig, og foreløpig fram til barna gikk i andre klasse. Da barna var seks måneder gamle ble begge foreldrene invitert til intervju, og ved ett, to og tre årsalder deltok familiene i samspillsobservasjoner. Da barna var ett og tre år, ble det spesielt oppmuntret til at fedrene deltok på intervjuene og i samspillsobservasjonene (Nærde et al., 2014). Det var derfor flest fedre som deltok på samspillsobservasjonene som ble utført ved barnas treårsalder.

5.5.1 Samspillsobservasjonene

Samspillsobservasjonene av foreldrene og treåringene ble utført før foreldrenes intervjuer, slik at barna ikke skulle bli slitne. Før og mellom observasjonene, fikk foreldrene beskjed om at de kunne avbryte observasjonen når som helst, uten å oppgi grunn.

I samspillsobservasjonene ble foreldrene og barna filmet mens de utførte fem ulike samspillsoppgaver. Oppgavene var standardiserte, slik at det var mulig å sammenligne selve samhandlingen. Oppgavene inkluderte frilek, rydding, strukturert lek og venting. Disse oppgavene var tilpasset fra andre studier, og satt sammen for å fange opp variasjon i atferd som tidligere har vist seg å ha sammenheng med atferdsproblemer og sosial kompetanse (Nærde et al., 2014). Oppgavene tilpasset barnas utviklingsnivå, og lekene som ble brukt var varierte. Rommene var møblert med et gulvteppe, en stol og et bord, og det var få ting tilgjengelig for å unngå unødvendige forstyrrelser.

Etter samspillsobservasjonene fikk barna en liten leke som takk for hjelpen, og de fikk leke mer med lekene, mens foreldrene fikk stille spørsmål om det de lurte på, eller komme med kommentarer. Dersom foreldrene hadde spørsmål som intervjuerne ikke kunne svare på, fikk de kontaktinformasjonen til de ansvarlige forskerne.

Intervjuerne i forskningsprosjektet *Barns sosiale utvikling* ble opplært til å gjennomføre observasjonene så likt som mulig, og instruksene for gjennomførelsen ble beskrevet i en intern instruksjonsmanual. Manualen er et internt arbeidsdokument, men kan skaffes ved henvisning til undertegnede. Undertegnede har selv vært på NUBU og sett

gjennom videoopptak av samspillsobservasjonene. Beskrivelsene av samspillsoppgavene er hentet fra både manualen og videoopptakene.

5.5.2 Beskrivelse av samspillsoppgavene

1) Frilek (4 minutter)

I denne oppgaven kunne fedrene og barna leke som de selv ville. Deltakerne fikk utdelt leker, inkludert en skolebuss og en lekeplass med tilhørende menneskefigurer (se bilder). Fedrene og barna ble bedt om å sette seg på gulvet vendt mot kameraet, og leke som de ville med de utleverte lekene. Denne oppgaven tilrettela for samhandling uten press om å prestere, og la til rette for at deltakerne kunne bli vant til å bli filmet. Oppgaven var ment å vise variasjon i atferd, som initiativ til lek, og annen samhandling (Nordahl, 2014).

2) Ryddeoppgave (2 minutter)

I denne oppgaven skulle lekene ryddes tilbake i lekekassen. Fedrene ble gitt en tom lekekasse, og ble bedt om å prøve å få barnet til å rydde lekene tilbake i kassen. Fedrene kunne si og gjøre hva de ville, men kunne ikke putte lekene i kassen for barnet. Hensikten med denne oppgaven var blant annet å studere initiativ, respons, samarbeid, og frustrasjon hos både barna og fedrene, samt hvordan fedrene valgte å involvere barna (Nordahl, 2012; Nordahl, 2014).

3) Strukturert lek (3+3 minutter)

I denne oppgaven var leken mer strukturert og oppgaveorientert. Oppgaven med strukturert lek var todelt, og varte til sammen i 6 minutter. Fedrene og barna fikk utdelt to leker; en eske med puslespillbrikker som passet sammen og et Brett med lekemuffins (se bilder). Fedrene ble

fortalt at de kunne hjelpe barna så mye som de syntes var nødvendig, og at det ikke var noe mål om å bli ferdig med oppgavene. I den første delen av oppgaven skulle deltakerne finne to og to brikker som hørte sammen (8 par til sammen). Etter 3 minutter ble fedrene bedt om å bytte til lekemuffinsene. Muffinsene bestod av to deler og et brett, og hadde bunner med ulike geometriske former. Oppgaven var å sette muffinsene sammen og plassere dem i passende hull på brettet. Denne oppgaven innebar et lite press om å prestere, og hadde som hensikt å vise variasjon i hvordan foreldrene valgte å hjelpe barnet med å mestre oppgavene (Nordahl, 2014). Oppgaven viste læringsatferd, samarbeid, tilrettelegging, sensitivitet, og frustrasjon (Nordahl, 2012).

4) Ukjent leke med lyd (2 minutter)

I denne oppgaven ble barnet og forelderen presentert for en ukjent leke med lyd. Fedrene ble først bedt om å ta barnet på fanget, mens intervjueren plasserte et bur med teppe over i rommet litt unna deltakerne. I buret var det en tøydrage og en CD-spiller med dragelyder. Fedrene ble fortalt at barnet gjerne kunne gå bort til buret og undersøke innholdet dersom han/hun ønsket det, men at fedrene ikke kunne gjøre det for dem. Fedrene ble opplyst om at de kunne avbryte oppgaven på hvilket som helst tidspunkt dersom de ønsket det. Hensikten med oppgaven var blant annet å observere barnas reaksjoner på den ukjente og potensielt skremmende leken, samt fedrenes oppmuntring og/eller trøst.

5) Venteoppgave (4 minutter)

I denne oppgaven skulle barnet bare vente. Fedrene ble bedt om å sitte ved bordet og fylle ut et spørreskjema mens barna ventet i rommet uten leker. Fedrene ble forklart at de kunne fullføre skjemaet etterpå dersom de ikke ble ferdig med utfyllingen under filmingen. Her

kunne man blant annet observere barnas eventuelle frustrasjon og evne til selvregulering, samt fedrenes respons og sensitivitet (Nordahl, 2012).

5.6 Koding av observert samspill mellom fedre og barn

I *Barns sosiale utvikling* er det benyttet to ulike kodesystemer for å fange opp atferden som studien ønsket å undersøke. Det mikrososiale kodesystemet *Toddler and Parent Interaction Coding System* (TOPICS) er basert på sosial interaksjonslæringsmodell (SIL), og ble brukt for å skåre den pågående samhandlingen mellom foreldre og barn. For koding på makronivå ble det brukt et globalt skåringssystem hentet fra *NICHD Study of Early Child Care and Youth Development*, som baserer seg på ulike skåringdimensjoner ut fra en tilknytningsteoretisk ramme (Nordahl, 2012; Nordahl, 2014).

5.6.1 Det mikrososiale kodesystemet TOPICS

TOPICS-kodesystem er basert på SIL-teori, og er utviklet fra *The Family and Peer Process Code* (FPPC) (DeGarmo, Nordahl & Fabiano, 2016). TOPICS har blitt brukt til å skåre data fra samspill mellom foreldre og barn i flere studier. TOPICS er videreutviklet fra FPPC til å passe formålet og barnas alder i *Barns sosiale utvikling* (Nordahl, 2014). TOPICS ble brukt til å kode alle samspillsoppgavene.

Med TOPICS-kodesystem kodes den pågående samhandlingen mellom forelder og barn. kodesystemet gir informasjon om hvem som gjør eller sier noe, hva personen gjør eller sier, i hvilket affektuttrykk det gjøres eller sies i, samt hvem som er mottaker (Nordahl, Duckert & Bjelland, 2013). TOPICS gir informasjon om atferd og handlinger ved hjelp av 27 atferdskoder delt inn i kategoriene verbal, nonverbal, fysisk atferd, og responskoder. Tabell 1 og 2 viser atferdskoder brukt i TOPICS. Kodesystemet bruker også 8 affektkoder som gir informasjon om hvilken affekt handlinger gjøres i; 1) glad, 2) omsorgsfull/tilfreds, 3) nøytral, 4) misfornøyd, 5) sint, 6) trist, 7) engstelig, og 8) redd. Samhandlingen blir kodet på en tidslinje i femsifrede tallkoder, hvor det første tallet gir informasjon om hvem som er initiativtaker, det andre og tredje tallet gir informasjon om handlingen, det fjerde tallet representerer mottaker, og det siste tallet forteller oss hvilken affekt handlingen gjøres i (Nordahl et al., 2013). Et eksempel på dette kan være 22112, som forteller oss at far (2) sier noe positivt (21) om gutt (1) i en omsorgsfull tone (2).

Tabell 1. *TOPICS atferdskoder: Verbale koder. Fra TOPICS kodemanual (internt arbeidsdokument), av K. B Nordahl, M. Duckert & I. Bjelland, 2013.*

VERBALE KODER					
	Tale	Interpersonlig		Beskjeder	Vokale lyder
Positiv	11 Positiv tale	21 Positiv interpersonlig	31 Humor og lek	41 Veiledning, læring, forklaring, råd	
Nøytral	12 Nøytral tale	22 Nøytral interpersonlig	32 Sette ord på følelser	42 Start-beskjeder	62 Vokalisering
Negativ	13 Negativ tale	23 Negativ interpersonlig	33 Verbale angrep og trusler	43 Stopp- beskjeder	
Annet	00 Ikke hørbart/ uforståelig				

Tabell 2: *TOPICS atferdskoder: Nonverbale, fysiske og responskoder. Fra TOPICS kodemanual (internt arbeidsdokument), av K. B Nordahl, M. Duckert & I. Bjelland, 2013.*

NONVERBALE OG FYSISKE KODER				RESPONSKODER	
	Nonverbal	Fysisk	Fysisk kontakt	Verbal respons (til 42/43)	Nonverbal respons (til 42/43)
Positiv	71 Positive gester, vise, demonstrere, samlek	81 Fysisk tilrettelegging	91 Positiv fysisk kontakt	51 Positiv verbal respons	01 Følge beskjed/initiativ
Nøytral	72 Lek med gjenstander	82 Krabbe/gå rundt	92 Nøytral/ dirigerende		
Negativ	73 Negative gester, ta fra	83 Fysisk mot/med gjenstand	93 Fysisk mot person	53 Negativ verbal respons	03 Motsette seg/unndra seg

5.6.2 Det globale skåringssystemet

Det globale skåringssystemet av *Qualitative ratings for parent-child interaction ages 2-4 years* (Owen et al., 2010) ble brukt til å skåre frilek og strukturert lek. Kodesystemet, spesielt beskrivelsen av foreldres sensitivitet, er utviklet basert på tilknytningsteori. Dette er et skåringssystem som er benyttet i utstrakt grad både internasjonalt og i norske studier.

Kodesystemet innebærer 6 foreldreskalaer (sensitivitet/responsivitet, påtrengende atferd, mangel på engasjement, kognitiv stimulering av utvikling, positive følelser uttrykt overfor barnet og negative følelser uttrykt overfor barnet), 4 barneskalaer (positivt humør, negativt humør, vedvarende oppmerksomhet, og barnets engasjement med forelder) og 1 dyadisk skala (kvalitet på relasjonen). Tabell 3 viser beskrivelser av de globale skåringsdimensjonene. I det globale kodesystemet kodes samhandlingen med en skala fra 1 til 5, hvor 1 = ikke karakteristisk, 2 = lite karakteristisk, 3 = noe karakteristisk, 4 = karakteristisk, og 5 = meget karakteristisk (Owen et al., 2010).

Tabell 3: *Beskrivelse av de globale skåringsdimensjonene (Owen et al., 2010).*

Foreldreatferd	Beskrivelse
Sensitivitet	Forelderen har et barnesentrert fokus, og er oppmerksom på, og responderer på barnets signaler. Forelderen ser, og forsøker å forstå barnets behov, humør, interesser og ferdigheter – og lar dette styre samhandlingen. Foreldreatferden preges av positive følelsesuttrykk og emosjonell støtte til barnet.
Påtrengende atferd (intrusiveness)	Forelderen kontrollerer/overkontrollerer barnet fremfor å anerkjenne barnets perspektiv. Den voksne har fokus på egne ønsker, og trosser barnets signaler om at aktiviteten, eller nivået aktiviteten utføres på, ikke er ønsket. Forelderen lar ikke barnet regulere aktiviteten, og tilrettelegger ikke for barnets utforsking og selvbestemmelse.
Mangel på engasjement	Forelderen viser uoppmerksomhet og/eller samhandling med barnet som er overfladisk eller likegyldig. Forelderen reagerer ikke på barnets handlinger eller vokalisering, snakker sjeldent til barnet, legger ikke til rette for barnets utforsking, deltar lite i lek med barnet, viser lite emosjonell involvering, og overser barnets signaler.

Kognitiv stimulering av barnets utvikling	Forelderen forsøker å legge til rette for barnets utvikling, og utnytter enkle aktiviteter til å stimulere til utvikling. Forelderen involverer seg i ulike aktiviteter som kan bidra til læring, og oppmuntrer bevisst til utvikling, mestring og læring.
Positiv affekt	Forelderen uttrykker generelt positive følelser i samspill med barnet. Forelderen lytter oppmerksomt, har øyekontakt med barnet, og gir kjærlig fysisk kontakt til barnet.
Negativ affekt	Forelderen uttrykker generelt negative følelser overfor barnet. Eksempler på slik atferd kan være; å kalle barnet nedlatende ting, negativt stemmeleie, anstrengte ansiktsuttrykk, og trusler eller straff uten forklaring.
<hr/>	
Barnets atferd	
<hr/>	
Positive følelsesuttrykk	Barnet er generelt tilfreds i samhandlingen, og utviser positivt humør, og positiv affekt som for eksempel; smil, latter, positivt stemmeleie, og entusiasme uttrykt gjennom kroppsspråk og ansiktsuttrykk.
Negative følelsesuttrykk	Barnet viser generelt negative affektuttrykk som gråt, syting, misnøye, og anstrengt kroppsspråk.
Vedvarende oppmerksomhet	Barnet viser vedvarende oppmerksomhet i aktiviteter. Barnet klarer å fokusere i lek, koordinere aktiviteter som innebærer bruk av flere gjenstander, utforske ulike aspekter av en leke, og holde på med en aktivitet over lengre tid.
Involvering av forelder	Barnet tar initiativ til, og/eller opprettholder samhandling med forelderen, og kommuniserer med positiv affekt til forelderen. Barnet forsøker ofte å samhandle med forelderen.
<hr/>	
Felles samhandling	
<hr/>	
Kvaliteten på relasjonen	Forelder og barn viser gjensidig respons og engasjement i samhandlingen gjennom både nonverbale og verbale uttrykk. De tilpasser seg hverandre, og fremstår som harmoniske sammen. Samhandlingen mellom forelder og barn preges av gjensidig trivsel, og en naturlig og avslappet relasjon.
<hr/>	

5.6.3 Reliabilitet mellom koderne

Det er viktig å sikre reliabiliteten av måleinstrumentene som brukes ved observasjon, og det er nødvendig å gi god opplæring til koderne (Bakeman & Gottman, 1997). Videre er det viktig å sørge for at kodingen mellom koderne er konsistent (Nordahl, 2012), da dette har betydning for resultatenes validitet (Bakeman & Gottman, 1997). Interkoder-reliabilitet måler hvorvidt to eller flere kodere er enige om kodingen av en atferd, mens intrakoder-reliabilitet måler koderens konsistens med egne skåringer over tid (Nordahl, 2012). Hvordan man velger å måle interkoder- og intrakoder-reabilitet avhenger av hvilket skåringssystem man bruker (Aspland & Gardner, 2003). Cohen's Kappa brukes ofte for å måle interkoder-reliabilitet, hvor et akseptabelt nivå ligger på 0.70 (Aspland & Gardner, 2003). Intraklasse-korrelasjoner (ICC) måler overensstemmelser mellom kodere (Nordahl, 2012), hvor koeffisienter større enn 0.60 anses som et akseptabelt nivå (Mitchell, 1979).

For å sikre lik koding, fikk koderne i *Barns sosiale utvikling* opplæring og trening i forkant av kodingen av studiens data. Koderne arbeidet i kodeteam på rundt fem personer, og møttes til faste møter hver andre uke for å kontrollere reliabiliteten av kodingene (Nordahl, 2014). For mikrokodingen med TOPICS var det et krav at koderne oppnådde en Cohen's Kappa på over 0.70 før de fikk kode observasjoner i studien (Nordahl, 2012). Den overordnede Cohen's Kappa for mikrokodingen i studien var 0.78. For de globale skåringene ble intraklasse-korrelasjoner (ICC) brukt, og 20% av samspillsobservasjonene ble tilfeldig valgt ut for dobbeltkoding for å sikre reliabiliteten mellom koderne (Nordahl, 2014). Intraklasse-korrelasjoner for de globale skårene var; sensitivitet ICC = 0.74, stimulering av barnets utvikling ICC = 0.72, barnets positive følelsesuttrykk ICC = 0.87, og barnets involvering av forelder ICC = 0.70.

5.7 Beskrivelse av variabler benyttet i studien

Observasjonsdataene fra studien *Barns sosiale utvikling* innebærer flere variabler som er ment å måle ulike sider ved foreldrenes og barnas positive involvering i samhandlingen. I denne masterstudien var det ønskelig å se nærmere på enkelte av variablene fra samspillsobservasjonene i frilek og strukturert lek. Det ble valgt ut de variablene som man tenkte ville representere positiv involvering best.

For foreldre består de globale skåringene for positiv involvering av; sensitivitet, stimulering av barnets utvikling og positive følelser uttrykt overfor barnet. For barnet består de av; positive følelsesuttrykk, vedvarende oppmerksomhet og involvering av forelder. Dette er variabler som også har blitt brukt i annen forskning som studerer positiv involvering i samhandling mellom foreldre og barn (Cabrera et al., 2007; Tamis-LeMonda et al., 2004).

Det ble besluttet å bruke de globale skåringene *sensitivitet* og *stimulering av barnets utvikling* til å representere fedrenes positive involvering. Dette er to variabler som måler ulike sider av positiv involvering, hvor den ene handler om hvorvidt fedrene responderer på barnets ulike signaler, og møter barnets emosjonelle behov, mens den andre handler om fedrenes tilrettelegging for læring i ulike situasjoner. De globale skåringene som ble valgt ut for barnas positive involvering var; *barnets positive følelsesuttrykk* og *involvering av forelder*. Det kan være nyttig å se på barnas positive følelsesuttrykk i samhandlingen, da dette kan si noe om den emosjonelle tonen i samspillet. Mens barnas involvering av fedrene kan si noe om relasjonen mellom far og barn. De globale variablene som er valgt ut, skåres både på makronivå, og på mikronivå. Positiv involvering på mikronivå kan for eksempel være positiv tale, humor og lek, veiledning/læring, positive gester, fysisk tilrettelegging, og positiv fysisk kontakt.

I tillegg til de globale observasjonsskårene i frilek og strukturert lek, benytter studien seg av en sumskåre bestående av alle skåringene av fedrene og barnas positive involvering fra alle samspillsoppgavene. Studien benytter også variablene; barnets kjønn, fars utdanning, fars foreldrestress, og fars måneder hjemme barnets første leveår.

5.7.1 Kjennetegn ved fedrene og barna

Fars utdanningsnivå

Fedrene rapporterte om sin høyeste fullførte utdanning ved seks måneders eller tolv måneders intervjuet, ved hjelp av en skala med 6 ulike kategorier; 1 = «niårig grunnskole eller kortere», 2 = «ett- til toårig videregående skole», 3 = «treårig videregående yrkesfaglig», 4 = «treårig videregående allmennfag», 5 = «Høyskole eller universitet inntil fire år», og 6 = Høyskole eller universitet mer enn fire år».

Fars opplevelse av foreldrestress

Fedrene rapporterte om sin opplevelse av stress i foreldrerollen på det personlige intervjuet da barna var tre år gamle. Stress i foreldrerollen baserer seg på Parental Stress Scale (PSS; Berry & Jones, 1995), oversatt av NUBU – som fikk tillatelse til bruk av norsk versjon fra Judy Berry. Skalaen består av 18 ledd som måler opplevelse av stress i forbindelse med det å være forelder, og bruker en 5-punktsskala som svaralternativer, hvor 1=veldig uenig, og 5=veldig enig. Eksempler på spørsmål er; 1) *Noen ganger bekymrer jeg meg for om jeg gjør nok for barnet mitt*, 2) *Barnet mitt er den viktigste årsaken til stress i livet mitt*, 3) *Jeg føler meg overveldet av ansvaret med å være forelder*, 4) *Det å ha barn gjør at jeg har lite tid og fleksibilitet i livet mitt* og 5) *Det å ha barn har vært en økonomisk byrde*. Variabelen er en sumskåre av alle svarene på spørsmålene i dette instrumentet. Cronbach's alpha for foreldrestress var 0.76.

Måneder far var hjemme med barnet det første leveåret

Denne variabelen representerer antall måneder far var hjemme med barnet i løpet av barnets første leveår, og ble rapportert av far ved det personlige intervjuet da barnet var ett år gammelt.

Barnets kjønn

Kjønn var i utgangspunktet kodet 1 = gutt og 8 = jente. Variabelen ble for enkelthetens skyld rekodet til 0 = gutt og 1 = jente.

5.7.2 Utfallsvariabler

Fars episoder med positiv involvering (mikroskåre)

Variabelen er sammensatt og hentet fra TOPICS-skårene. Den består av den oppsummerte forekomsten av fedrenes atferd totalt. Atferden som utgjør positiv involvering er sammenlagt på tvers av alle samspillsoppgavene, og inkluderer all positiv atferd med positiv eller nøytral affekt, og all nøytral atferd med positiv affekt. For eksempel dersom en far løfter barnet (nøytral fysisk atferd) med et smil (positiv affekt), betegnes det som positiv involvering. Variabelen for fedrenes episoder med positiv involvering er innhentet ved samspillsobservasjonene utført ved barnas fylte tre år.

Barnets episoder med positiv involvering (mikroskåre)

Variabelen er sammensatt og hentet fra TOPICS-skårene. Den består av den oppsummerte forekomsten av barnas atferd totalt. Atferden som utgjør positiv involvering er sammenlagt på tvers av alle samspillsoppgavene, og inkluderer all positiv atferd med positiv eller nøytral affekt, og all nøytral atferd med positiv affekt. For eksempel om barnet leker med far (positiv nonverbal atferd) mens han/hun ler (positiv affekt), regnes det som positiv involvering. Variabelen for barnas episoder med positiv involvering er innhentet ved samspillsobservasjonene utført ved barnas fylte tre år.

Fars sensitivitet/responsivitet (global skåre)

Denne skalaen fokuserer på hvordan far observerer og responderer til barnets sosiale gester, uttrykk, signaler, tegn på frustrasjon, forvirring, irritasjon, og tegn på negativ affekt. Sensitivitet fra foreldre viser seg som bevissthet om eller forsøk på å forstå barnets behov, humør, interesser, og evner. En forelder som skårer høyt på denne skalaen, uttrykker positive følelser overfor barnet og emosjonell støtte til barnet. Dette kan vise seg ved å anerkjenne barnets aktiviteter i samhandlingen (f.eks. være oppmerksom på bildene i puslespill), oppmuntre barnet med positive følelser (f.eks. gjennom utsagn som «jeg liker at du...») og andre måter som lar barnet vite at forelderen er der for barnet, og at barnet har forelderens støtte. Fars sensitivitet/responsivitet skåres på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = ikke karakteristisk, 2 = lite karakteristisk, 3 = noe karakteristisk, 4 = karakteristisk, og 5 = meget karakteristisk (Owen et al., 2010).

Fars stimulering av barnets utvikling (global skåre)

Skalaen måler i hvilken grad far prøver å fremme barnets utvikling. En stimulerende forelder vil utnytte enkle aktiviteter til å stimulere utvikling, og vil engasjere i en rekke aktiviteter som kan legge til rette for læring. Forelderen vil med vilje forsøke å oppmuntre til barnets utvikling og læring. Fars stimulering av barnets utvikling skåres på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = ikke karakteristisk, 2 = lite karakteristisk, 3 = noe karakteristisk, 4 = karakteristisk, og 5 = meget karakteristisk (Owen et al., 2010).

Barnets positive følelesuttrykk (global skåre)

Denne skalaen vurderer til hvilken grad barnet er fornøyd med den helhetlige situasjonen. Målingene av barnets positive affekter inkluderer smil, latter, og positive toneleie, og entusiasme uttrykt med kroppsbevegelser og ansiktsuttrykk. Skåringene i denne skalaen er basert på både intensiteten av barnets positive affekt og hvor lenge den positive atferden vises. Barnets positive humør/entusiasme skåres på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = ikke karakteristisk, 2 = lite karakteristisk, 3 = noe karakteristisk, 4 = karakteristisk, og 5 = meget karakteristisk (Owen et al., 2010).

Barnets involvering av far (global skåre)

Denne skalaen reflekterer i hvilken grad barnet viser, tar initiativ, og/eller opprettholder samhandling med forelderen, og i hvilken grad barnet kommuniserer positiv affekt til far. På den høye enden av skalaen, uttrykker barnet vedvarende positiv affekt mot forelderen (f.eks. smil og latter) og ser ut til å ville se på og forsøke å samhandle (ofte vokalt) med forelderen hyppig. Fokuset i denne skalaen er på hyppigheten av tilfeller hvor barnet deler positiv affekt med forelderen (f.eks. ser på forelderen, får blikkontakt og smiler, og andre forsøk på å tilnærme seg forelderen). Barnets involvering av far skåres på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = ikke karakteristisk, 2 = lite karakteristisk, 3 = noe karakteristisk, 4 = karakteristisk, og 5 = meget karakteristisk (Owen et al., 2010).

5.8 Analyser

For å utføre analysene i denne studien ble statistikkprogrammet SPSS (versjon 25) benyttet. Først og fremst ble det gjennomført deskriptive analyser for å gi en oversikt over variablene brukt i studien. Videre ble normalfordeling og manglende data undersøkt.

For å besvare de to første forskningsspørsmålene som omhandler kjønnsforskjeller i fedrenes og barnas bruk av positiv involvering, ble det brukt t-tester for to grupper. For å besvare det tredje forskningsspørsmålet som handler om sammenhengen mellom fedrenes og barnas bruk av positiv involvering, ble det brukt korrelasjonsanalyser beregnet med Pearsons korrelasjonskoeffisient.

For å undersøke om fedrenes grad av positiv involvering kunne predikeres av bakgrunnsvariablene; fedrenes utdanning, fedrenes opplevelse av foreldrestress, og hvor

mange måneder de var hjemme i løpet av barnets første leveår, ble det benyttet standard multiplere regresjonsanalyser. Her ble det gjort innledende analyser for å sikre at det ikke var brudd på forutsetningene.

5.8.1 Manglende data

Denne studien har noen manglende data, noe som ikke er uvanlig for en longitudinell studie som innhenter informasjon på flere tidspunkt over flere år (Field, 2018). Til en viss grad, er manglende data naturlig og uunngåelig, da studien baserer seg på frivillighet (Newman, 2014).

Det ble gjennomført en *missing value analysis* for å undersøke eventuelle mønster i denne studiens manglende data. Analysen viste manglende data fra de samme deltakerne for observasjonsvariablene for positiv involvering. Dette var som forventet, da denne informasjonen ble innhentet på samme tidspunkt, og med tanke på at *totalt antall episoder positiv involvering* er sammensatt av alle observasjonssekvensene utført ved barnets treårsalder. Ettersom samspillsobservasjonene fant sted samtidig, er det derfor sannsynlig at de samme som ikke deltok på frileksobservasjonene, ikke deltok på observasjonene av strukturert lek. Noen av deltakerne som deltok fra starten av *Barns sosiale utvikling* deltok ikke på observasjonene. Dette er ikke uvanlig i longitudinelle studier, og kan helt enkelt handle om at deltakerne ikke hadde tid eller mulighet til å komme. I noen tilfeller kan deltakerne ha valgt å ikke fortsette i studien på grunn av for eksempel flytting. Mønsteret av de manglende dataene viste ingen bemerkelsesverdige forskjeller på de som deltok i observasjonen og de som ikke deltok. Fokuset i denne studien er familiene som deltok på samspillsobservasjonene.

Hvordan man håndterer manglende data kan ha stor innvirkning på resultatet (Pallant, 2007). I SPSS er det mulig å velge mellom å håndtere manglende data med «exclude cases listwise» eller «exclude cases pairwise». Ved å bruke listwise-alternativet, ekskluderes alle deltakere som har noen manglende verdier fra analysene. Listwise-ekskludering reduserer utvalget, og den statistiske kraften i studien. Ved å heller benytte seg av den dataen som er tilgjengelig, kan man unngå å miste verdifull informasjon (Newman, 2014). Ved pairwise-ekskludering blir deltakere som ikke har gitt informasjon for de bestemte analysene tatt bort, uten at de blir ekskludert fra hele studien. På den måten kan man fremdeles bruke den informasjonen man har fra deltakerne i andre analyser (Pallant, 2007). I denne studien ble manglende data håndtert ved å bruke pairwise-ekskludering.

5.9 Reliabilitet

Reliabilitet kan forstås som pålitelighet, og handler om stabilitet i målinger. Reliabilitet innebærer at gjentakende målinger med samme måleinstrument gir samme resultat (Ringdal, 2013). Det bør foreligge reliabilitet i alle studier, da dette sikrer at datamaterialet er pålitelig, og av god kvalitet (Grønmo, 2004; Pallant, 2007). Det finnes flere måter å vurdere reliabiliteten i en studie, og Ringdal (2013) skiller mellom tre måter å vurdere reliabilitet på; allmenn kildekritikk, intern konsistens og test-retest.

Allmenn kildekritikk handler om å kvalitetskontrollere dataene (Ringdal, 2013). Det er spesielt viktig å utvise kildekritikk når studien er basert på datamateriale innhentet av andre, slik denne studien er. Det er da viktig å gjøre seg godt kjent med datamaterialet, og hvordan det ble innhentet (Pallant, 2007). Datamaterialet fra studien *Barns sosiale utvikling* er innhentet på en reliabel måte, og har vist seg å være av god kvalitet, med få feil.

Den interne konsistensen av skalaene som er brukt i studien handler om i hvilken grad faktorene som utgjør en skala henger sammen, og om de måler de samme underliggende egenskapene (Ringdal, 2013). Cronbach's alpha er den mest brukte metoden for å måle intern konsistens, og gir en indikasjon på den gjennomsnittlige korrelasjonen mellom alle faktorene som utgjør skalaen. Verdiene i Cronbach's alpha kan variere fra 0 til 1, hvor høyere verdier indikerer høyere reliabilitet (Pallant, 2007). Det anbefales en Cronbach's alpha verdi på minimum 0.70 (Nunnally, 1978, referert i Pallant, 2007). Cronbach's alpha for skalaen foreldrestress var 0.76, og har dermed et akseptabelt nivå for intern konsistens.

Ifølge Field (2018) er test-retest den enkleste måten å vurdere en studies reliabilitet på. Test-retest tester den samme gruppen mennesker to ganger, under samme forhold, og med samme måleinstrument, innenfor en kort tidsperiode. Et reliabelt resultat av test-retest vil vise like skårer ved begge tidspunkt (Field, 2018). Datamaterialet benyttet i studien er hentet fra en longitudinell studie som følger familier over flere år, hvor det ikke er foretatt test-retest analyser. Målingene er gjort ved barnets ulike alderstrinn, hvor mor og far har vekslet mellom å delta. En kan derfor ikke vite om en test-retest hadde gitt samme resultat. Det er imidlertid benyttet skalaer i datamaterialet som tidligere har vist høy reliabilitet. Som beskrevet tidligere, kontrollerte i tillegg studien *Barns sosiale utvikling* at de ulike koderne kodet likt, noe som er med på å sikre studiens reliabilitet.

Samlet sett er det gode grunner til å vurdere denne studiens reliabilitet som god. Datainnsamlingen er gjort av erfarne og kompetente aktører, og den interne konsistensen for skalaen foreldrestress er på et akseptabelt nivå.

5.10 Validitet

Validitet, eller gyldighet, handler om at man måler det man har til hensikt å måle. Vi kan skille mellom indre og ytre validitet, hvor begrepsvaliditet er en form for indre validitet, og generaliserbarhet er en form for ytre validitet (Johannessen et al., 2010; Thagaard, 2013).

Begrepsvaliditet handler om hvorvidt dataene er en gyldig representasjon av fenomenet vi undersøker, og om indikatorene vi bruker er relevante for å fange opp og måle det vi ønsker (Johannessen et al., 2010). Ifølge Aspland & Gardner (2003) økes validiteten når man definerer det som skal måles. I denne masterstudien brukes det ulike observasjonsvariabler for positiv involvering, og i kapittel 3.2 er begrepet positiv involvering forklart, mens det i kapittel 5.7.2 er beskrevet hva de ulike observasjonsvariablene innebærer. Validitet er en kontinuerlig prosess med evaluering av studier som bruker samme måleinstrument (Messick, 1995). Denne studien har benyttet observasjonsvariabler og kodesystemer som også er brukt i tidligere studier (Cabrera et al., 2007; Forgatch & DeGarmo, Nordahl, 2014; Nordahl et al., 2014; Nordahl et al., 2016). Man kan argumentere for at dette bidrar til å styrke studiens validitet.

Generaliserbarhet handler om hvorvidt de resultatene vi får i en studie er gyldige i andre sammenhenger, og om de representerer virkeligheten (Thagaard, 2013). I denne studien ble det forsøkt å gjennomføre samspillsobservasjonene på lik måte for alle deltakerne. Intervjuerne hadde detaljerte beskrivelser for hva de skulle si og gjøre, og rommene var likt utstyrt for alle. Det at observasjonene ble gjort på lik måte for alle, reduserte risikoen for at ulikheter i gjennomføringen kunne påvirke resultatene. Utvalget i studien er stort og normalfordelt, noe som også er styrkende for studiens validitet.

5.11 Forskningsetikk

Data benyttet i denne masterstudien er hentet fra studien *Barns sosiale utvikling*, som er godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK), og rapportert til Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Denne studien faller inn under de forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Forskning som inkluderer barns deltakelse, og bruk av observasjon krever særlig aktsomhet. Observasjon setter deltakere i en spesielt sårbar situasjon, og det er derfor svært viktig å ta hensyn. Forskning som involverer personopplysninger krever et fritt, informert og uttrykkelig samtykke fra deltakeren. Dette er mer problematisk ved forskning der barn deltar, og for mindreårige under 15 år, er det foreldrene som formelt sett må gi samtykke. Det er likevel viktig å behandle barn som selvstendige individer, og forskeren har et ansvar for at deltakerne ikke utsettes for urimelige belastninger. Det er videre viktig å behandle de personlige og sensitive opplysningene som innhentes fra deltakerne med respekt, og lagre dem forsvarlig. Opplysningene skal ikke oppbevares lenger enn det som er nødvendig for å gjennomføre forskningen (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016).

Datamaterialet fra *Barns sosiale utvikling* oppbevares forsvarlig på NUBU. Dataene som er benyttet i denne studien ble overført til en kryptert minnepinne. Minnepinnen inneholder ikke identifiserbar informasjon om deltakerne, og vil returneres til NUBU ved fullført studie.

Deltakelsen i *Barns sosiale utvikling* er basert på frivillighet, hvor deltakerne i studien mottok en kompensasjon på 200 kr for hvert intervju. Med tanke på den sårbare situasjonen deltakerne var i, spesielt under observasjonsoppgavene, var det viktig å trygge deltakerne. Foreldrene ble derfor informert om at de kunne avbryte deltakelsen i samspillsoppgavene når som helst, uten å oppgi noen grunn, uten at dette ville påvirke deres muligheter for videre deltakelse. Dette ble de informert om både da de avtalte intervju og observasjon, før samspillsoppgavene startet, og under observasjonsoppgavene. Etter samspillsobservasjonene fikk barna en leke som takk for deltakelsen, og foreldrene fikk mulighet til å stille spørsmål og komme med kommentarer om sin opplevelse av deltakelsen.

6.0 Resultater

Dette kapittelet presenterer resultater fra denne studiens analyser. Først ble det gjennomført deskriptive analyser for alle variablene benyttet i studien. Deretter ble det brukt t-tester for å undersøke kjønnsforskjeller i samhandlingen mellom fedrene og barna, og korrelasjonsanalyser for å undersøke sammenhenger mellom fedrenes positive atferd og barnas positive atferd. Regresjonsanalyser ble benyttet for å undersøke hvordan kjennetegn ved fedre relaterer seg til deres positive involvering.

6.1 Deskriptiv statistikk

Tabellene under gir en oversikt over den deskriptive statistikken for alle variablene brukt i oppgaven. Tabell 4 viser antall, prosent, gjennomsnitt, standardavvik og missing for fedrenes og barnas kjennetegn, mens tabell 5 i tillegg inkluderer skewness, kurtosis, og trimmet gjennomsnitt for utfallsvariablene.

Tabell 4. *Deskriptiv statistikk for fedrenes og barnas kjennetegn*

<i>Variabler</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Missing</i>
Barnets kjønn (gutt)	395	51.8			0
Fars utdanningsnivå	735		4.26	1.32	27
Fars foreldrestress	739		32.31	7.18	23
Fars måneder hjemme barnets første leveår	754		2.75	2.27	8

Som tabell 4 viser, var det omtrent like mange gutter som jenter i utvalget, og fedrene hadde i gjennomsnitt litt mer enn en treårig allmennfaglig videreutdanning. Den deskriptive statistikken viste at 2,5% av fedrene hadde niårig grunnskole eller mindre, 3,3% hadde ett til to år med videregående utdanning, 30,7% hadde treårig videregående yrkesfaglig utdanning, 8,4% hadde treårig videregående allmennutdanning, 33,2% hadde inntil fire års høyskole- eller universitetsutdanning, mens 18,5% av fedrene hadde mer enn fire års universitets- eller høyskoleutdanning.

Variabelen for fedrenes opplevde foreldrestress er en sumskåre av alle svarene fedrene har avgitt på spørsmål som gjelder foreldrestress. Verdiene for totalskårene for fedrenes foreldrestress varierte fra 18 til 67, hvor gjennomsnittet var 32,31. Som standardavviket for fedrenes foreldrestress viser, var det en del variasjon i fedrenes rapportering av opplevd foreldrestress. Når det gjelder fedrenes tid hjemme med barna, viser tabellen at fedrene i gjennomsnitt var hjemme med barna i rundt to til tre måneder i løpet av barnas første leveår.

Tabell 5. *Deskriptiv statistikk for utfallsvariablene*

<i>Variabler</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>M 5% trimmet</i>	<i>SD</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>	<i>Missing</i>
Fars episoder med positiv involvering	630	264.63	264.61	47	-0.042	1.11	132
Barnets episoder med positiv involvering	630	223.56	224.06	56.77	-0.214	0.352	132
<hr/>							
Frilek							
Fars sensitivitet/responsivitet	622	3.29	3.30	0.69	-0.108	-0.109	140
Fars stimulering av barnets utvikling	622	2.70	2.69	0.71	0.107	-0.130	140
Barnets positive følelsesuttrykk	622	2.80	2.77	0.77	0.472	-0.009	140
Barnets involvering av far	622	3.30	3.31	0.68	-0.145	-0.089	140
<hr/>							
Strukturert lek							
Fars sensitivitet/responsivitet	620	3.58	3.58	0.68	-0.137	0.021	142
Fars stimulering av barnets utvikling	620	3.13	3.14	0.65	-0.065	0.619	142
Barnets positive følelsesuttrykk	620	2.75	2.72	0.699	0.472	-0.055	142
Barnets involvering av far	620	3.43	3.46	0.63	-0.22	-0.379	142

Variablene for fedrenes og barnas episoder med positiv involvering er sammenlagte totalskårer av alle episodene med positiv involvering vist i alle samspillsobservasjonene ved barnas fylte tre år. Den deskriptive statistikken viste at antall episoder med fedres positive involvering varierte fra 74 til 436, og som tabell 5 viser, var gjennomsnittet 264,63. Antall episoder med barns positive involvering varierte fra 16 til 391, hvor gjennomsnittet var 223,56. Dette viser at antall episoder med positiv involvering var ganske likt for fedrene og barna. Standardavvikene for fedrenes og barnas episoder med positiv involvering viser at det var stor variasjon blant fedrene og barna som ble observert.

Når det gjelder de globale skåringene for frilek og strukturert lek, ble disse målt på en skala fra 1 til 5. Tabell 5 viser at gjennomsnittene av fedrenes og barnas grad av positiv involvering kan karakteriseres som litt over eller litt under 3 = «noe karakteristisk». I strukturert lek nærmet fedrenes sensitivitet ($M = 3,58$) seg å være 4 = «karakteristisk». Standardavviket viser at det var lite variasjon i variablene for frilek og strukturert lek.

6.1.1 Fordelingen av data

Noen analysemetoder benyttet i denne studien forutsetter at dataene er normalfordelt, og fordelingen i utfallsvariablene ble derfor undersøkt. Normalfordeling kan til en viss grad vurderes ved å se på verdiene for skewness (skjevhet) og kurtosis (spisshet). Skewness gir en indikasjon på symmetrien av fordelingen, og kurtosis gir informasjon om spissheten på fordelingen. Ved normalfordeling vil skewness og kurtosis være 0. Desto nærmere tallverdien er 1, desto skjevare er den (Field, 2018). I tabell 5 presenteres skewness og kurtosis for utfallsvariablene, og der ser man at de fleste verdiene er nærme 0, men at kurtosisverdien for *fedrenes episoder med positiv involvering* er 1.11. Det er imidlertid ikke uvanlig at det forekommer noe skjevfordeling når det gjelder sosiale fenomener, da dette kan være en gjenspeiling av realiteten (Pallant, 2007). For eksempel kan det tenkes at det som oftest forekommer positiv involvering fra fedre i deres samspill med treåringer. Mer informasjon om fordelingen av data kan man få ved å se på histogram og sannsynlighetsplot. Dersom dataene fordeler seg slik at histogrammet viser en bjelleformet kurve, indikerer dette en normalfordeling av dataene (Pallant, 2007). I denne studien indikerte fordelingen i histogrammene at utfallsvariablene var tilnærmet normalfordelt. Dette viste også sannsynlighetsplottene, hvor de observerte verdiene var ganske lik den forventede normalfordelingen. Den deskriptive statistikken indikerer dermed at utfallsvariablene er nokså normalfordelt. Det ble derfor vurdert at disse variablene kunne brukes i studiens analyser.

Denne studien benytter seg blant annet av standard multippel regresjon. Multippel regresjonsanalyser er sensitive for uteliggere (Pallant, 2007), og derfor ble utfallsvariablenes uteliggere undersøkt. Informasjon om dataens eventuelle uteliggere kan man blant annet få ved å se på boxplot. Boxplot av utfallsvariablene viste at det var få uteliggere i denne studiens data, og 10 var det største antallet uteliggere for en variabel. Ingen av verdiene var ekstreme. Ved å se på verdiene for trimmet gjennomsnitt, får man informasjon om hvor mye uteliggerne påvirker dataen (Pallant, 2007). I tabell 5 ser man at uteliggerne i utfallsvariablene ikke

påvirker gjennomsnittet noe særlig, da de opprinnelige gjennomsnittsverdiene og de trimmede gjennomsnittsverdiene er tilnærmet lik. Det ble derfor besluttet å ikke gjøre endringer vedrørende de uteliggende verdiene i utfallsvariablene. Variabelen *fars foreldrestress* hadde én ekstrem verdi, som lå langt utenfor mulig rekkevidde. Det ble besluttet å slette denne verdien.

6.2 Positiv involvering og kjønnsforskjeller

For å svare på de to første forskningsspørsmålene som omhandler kjønnsforskjeller i fedrenes og barnas grad av positiv involvering, ble det brukt t-tester for to grupper. Variablene for positiv involvering ble testet hver for seg. Tabell 6 viser resultatene fra t-testene som undersøkte kjønnsforskjeller i fedrenes grad av positive involvering, mens tabell 7 viser resultatene fra t-testene som undersøkte kjønnsforskjeller i barnas grad av positiv involvering.

I tilfellene der t-testene fant en signifikant forskjell, ble effektstørrelsen regnet ut ved hjelp av *eta squared*. Effektstørrelsen måler omfanget av forskjellen mellom gruppene. Ifølge Cohen's regler regnes en effektstørrelse på 0.01 som liten, en effektstørrelse på 0.06 som moderat, og 0.14 som stor effekt (Pallant, 2007). Det må imidlertid påpekes at man ikke kan karakterisere effektstørrelse uten å ta hensyn til kontekst. Effekten kan være ulik i ulike situasjoner, og det kan for eksempel være forskjell på effekt mellom studier som omhandler menneskelige relasjoner, og studier som omhandler andre fenomener. Dessuten må effekten i en studie sammenlignes med effekten i andre lignende studier for å fullt kunne tolke om en effekt er liten eller stor. Selv om studier ofte er basert på ulike betingelser, gir effektstørrelser et godt grunnlag for sammenligning av resultater (Coe, 2002).

SPSS gir ikke *eta squared*-verdien for t-tester, og i denne studien ble derfor verdien regnet ut ved hjelp av denne formelen:

$$\frac{t^2}{t^2 + (N12 + N2 - 2)}$$

Figur 3. Formelen for utregning av *eta squared* (Pallant, 2007).

Tabell 6. *T-tester: Kjønnforskjeller i fedrenes grad av positiv involvering*

Variabler	Gutter			Jenter			t-verdi	p-verdi
	N	M	SD	N	M	SD		
Fars episoder med positiv involvering	324	266.23	48.75	306	262.94	45.09	0.88	0.38
Frilek								
Fars sensitivitet/responsivitet	319	3.23	0.68	303	3.35	0.71	-2.06	0.04
Fars stimulering av barnets utvikling	319	2.69	0.71	303	2.71	0.70	-0.41	0.68
Strukturert lek								
Fars sensitivitet/responsivitet	318	3.47	0.67	302	3.70	0.68	-4.26	0.000
Fars stimulering av barnets utvikling	318	3.11	0.65	302	3.16	0.65	-0.94	0.35

Sig. = <0.05

Tabell 6 viser resultatene fra t-testene som undersøkte kjønnforskjeller i fedrenes positive involvering i samhandling med barna. Resultatene viser at fedrene med jenter ($M = 3.35$, $SD = 0.71$) var signifikant mer sensitive enn fedrene med gutter ($M = 3.23$, $SD = 0.68$), $t = -2.06$, $p = 0.04$ i frileksoppgaven. Gjennomsnittsforskjellen var -0.16 , konfidensintervallet (95% CI) strakk seg fra -0.22 til -0.005 , og effektstørrelsen ($eta\ squared = -0.007$) var veldig liten. Det var også en signifikant forskjell når det gjaldt fedrenes sensitivitet i strukturert lek, hvor fedrene med jenter ($M = 3.70$, $SD = 0.68$) viste mer sensitivitet enn fedrene med gutter ($M = 3.47$, $SD = 0.68$), $t = -4.26$, $p = 0.000$. Her var gjennomsnittsforskjellen (-0.23 , 95% CI: -0.37 til -0.124) og effektstørrelsen ($eta\ squared = -0.03$) også liten. Fedrene med jenter viste dermed mer sensitivitet i både frilek og strukturert lek enn fedrene med gutter, men forskjellene var små. Det ble ikke funnet signifikante kjønnforskjeller knyttet til fedrenes stimulering av barnas utvikling, eller i totalskåren for fedrenes episoder med positiv involvering.

Tabell 7. *T-tester: Kjønnforskjeller i barnas grad av positiv involvering*

Variabler	Gutter			Jenter			t-verdi	p-verdi
	N	M	SD	N	M	SD		
Barnets episoder med positiv involvering	324	222.69	57.27	306	224.47	56.39	-0.39	0.696
Frilek								
Barnets positive følelsesuttrykk	319	2.67	0.70	303	2.93	0.81	-4.24	0.000
Barnets involvering av far	319	3.23	0.67	303	3.37	0.68	-2.71	0.007
Strukturert lek								
Barnets positive følelsesuttrykk	318	2.71	0.68	302	2.79	0.72	-1.32	0.19
Barnets involvering av far	318	3.41	0.63	302	3.45	0.62	-0.76	0.45

Sig. = <0.05

Tabell 7 viser at det i frilek var en signifikant forskjell for jentene ($M = 2.93$, $SD = 0.81$) og guttene ($M = 2.67$, $SD = 0.70$), $t = -4.24$, $p = 0.000$ når det gjaldt deres positive følelsesuttrykk i samhandlingen med fedrene. Gjennomsnittsforskjellen (-0.257, 95% CI: -0.375 til -0.138) og effektstørrelsen ($\eta^2 = -0.03$) var liten. Jentene ($M = 3.37$, $SD = 0.69$) viste også signifikant større grad av involvering av fedrene enn guttene ($M = 3.23$, $SD = 0.67$), $t = -2.71$, $p = 0.007$. Her var gjennomsnittsforskjellen (-0.15, 95% CI: -0.25 til -0.04) og effektstørrelsen ($\eta^2 = -0.01$) veldig liten. Resultatene viser altså at jentene viste mer positiv involvering i frilek med fedrene enn guttene, men at denne forskjellen var liten. Det ble ikke funnet signifikante kjønnforskjeller knyttet barnas grad av positiv involvering i strukturert lek eller i totalskåren for barnas episoder med positiv involvering.

6.3 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd

For å besvare det tredje forskningsspørsmålet; om det var en sammenheng mellom fedrenes positive involvering og barnas positive involvering i samhandlingen, ble det benyttet korrelasjonsanalyser beregnet med Pearsons korrelasjonskoeffisient.

Det ble først gjennomført en korrelasjonsanalyse med totalskåren for fedrenes episoder med positiv involvering og totalskåren for barnas episoder med positiv involvering. Resultatet viste en svak signifikant korrelasjon mellom disse variablene, $r = 0.18$, $p = 0.000$. Flere episoder med positiv involvering fra fedrene hadde dermed sammenheng med flere episoder med positiv involvering fra barna.

I korrelasjonsanalysene for de globale skårene for positiv involvering, ble variablene for frilek og variablene for strukturert lek analysert hver for seg. Tabell 8 viser resultatene fra korrelasjonsanalysene.

Tabell 8. *Korrelasjon mellom foreldrevariablene og barnevariablene for positiv involvering*

	Frilek:		Strukturert lek:	
	Fars sensitivitet/ responsivitet	Fars stimulering av utvikling	Fars sensitivitet/ responsivitet	Fars stimulering av utvikling
Frilek				
Barnets positive følelsesuttrykk	0.078	-0.026	-	-
Barnets involvering av far	0.347**	0.135**	-	-
Strukturert lek				
Barnets positive følelsesuttrykk	-	-	0.089*	0.037
Barnets involvering av far	-	-	0.113**	-0.046

* $p < 0.05$. ** $p < 0.01$

Korrelasjonsanalysen for frileksvariablene viste en moderat signifikant positiv korrelasjon mellom fedrenes sensitivitet og barnas involvering av fedrene, $r = 0.347$, $p = 0.000$. Dette tyder på at fedrene som utviste høy grad av sensitivitet, hadde barn som i stor grad initierte til samspill med fedrene i samhandlingen. Videre viste analysen en svakere, men signifikant korrelasjon mellom fedrenes stimulering av barnas utvikling og barnas involvering av fedrene, $r = 0.135$, $p = 0.001$. Fedrene som stimulerte til barnas utvikling, hadde dermed barn som tok initiativ til samspill med fedrene. Korrelasjonsanalysen viste ikke en signifikant sammenheng mellom fedrenes sensitivitet og barnas positive følelsesuttrykk i frilek.

Korrelasjonsanalysen av variablene for strukturert lek viste en svak, men signifikant positiv korrelasjon mellom fedrenes sensitivitet og barnas positive følelsesuttrykk, $r = .089$, $p = 0.026$. Det var også en svak signifikant korrelasjon mellom fedrenes sensitivitet og barnas involvering av fedrene, $r = 0.113$, $p = 0.005$. Dette indikerer at fedrene som utviste sensitivitet, hadde barn som utviste positive følelsesuttrykk og involvering av fedrene. Analysen fant ikke en signifikant sammenheng mellom fedrenes stimulering av utvikling og barnas positive involvering i strukturert lek.

6.4 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering

For å undersøke om, og eventuelt hvor mye, fedrenes kjennetegn predikerte deres positive involvering, ble det brukt standard multipel regresjonsanalyser. Det ble først gjort innledende analyser for å sikre at det ikke var brudd på forutsetningene for multikollinearitet. Tabell 9 viser korrelasjonen mellom de ulike kjennetegnene og tabell 10 på neste side viser korrelasjonskoeffisientene for utfallsvariablene.

Tabell 9. *Korrelasjonskoeffisientene for fedrenes kjennetegn*

<i>Variabler</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Fars utdanning	-	-0.065	-0.031
2. Fars foreldrestress		-	0.036
3. Fars måneder hjemme barnets første leveår			-

Tabell 9 viser at korrelasjonen mellom de ulike kjennetegnene var lav, og alle kunne inkluderes i regresjonsanalysen.

Tabell 10. Korrelasjon mellom utfallsvariablene og fedrenes kjennetegn

	Fars utdanning	Fars foreldrestress	Fars måneder hjemme barnets første leveår
Fars episoder med positiv involvering	0.129**	0.046	0.004
<hr/>			
Frilek			
Fars sensitivitet/responsivitet	0.179**	-0.109**	-0.015
Fars stimulering av barnets utvikling	0.094*	-0.060	-0.019
<hr/>			
Strukturert lek			
Fars sensitivitet/responsivitet	0.189**	-0.116**	-0.021
Fars stimulering av barnets utvikling	0.114**	0.088*	0.043

* $p < 0.05$. ** $p < 0.01$

Som det fremgår av i tabell 10, korrelerte noen av fedrenes kjennetegn med utfallsvariablene, mens korrelasjonen mellom noen av kjennetegnene og utfallsvariablene var lav, med korrelasjonsverdier under den foretrukne minimumsverdien 0.3 (Pallant, 2007). Disse variablene ble likevel beholdt med bakgrunn i teori (Forgatch & DeGarmo, 2002; Forgatch & Patterson, 2010) og tidligere forskning (Cabrera et al., 2007; Easterbrooks & Goldberg, 1984; Fagan et al., 2007; Grych & Clark, 1999; LeMonda et al., 2004; Monteiro et al., 2017) som indikerer at de utvalgte bakgrunnsvariablene kan ha betydning for positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn.

Det ble utført standard multippel regresjonsanalyser med variablene; fars utdanning, fars opplevde foreldrestress, og hvor mange måneder far var hjemme i løpet av barnets første leveår, som uavhengige variabler. Det ble utført separate regresjonsanalyser med de ulike utfallsvariablene som avhengige variabler. Hensikten var å undersøke om, og eventuelt hvor mye, fedrenes kjennetegn predikerte deres positive involvering, samt hvor mye av variansen hver av kjennetegnene forklarer. Tabell 11 viser resultatene fra regresjonsanalysene.

Tabell 11. Resultater fra standard multipl regressjonsanalyse

				Fars utdanning		Fars foreldrestress		Fars måneder hjemme barnets første leveår	
	N	SD	R ²	N=735 SD=1.32		N=739 SD=7.18		N=754 SD=2.27	
				Beta	p-verdi	Beta	p-verdi	Beta	p-verdi
Fars episoder med positiv involvering	630	47	0.020	0.133	0.001	0.055	0.176	0.006	0.878
Frilek									
Fars sensitivitet/responsivitet	622	0.69	0.042	0.172	0.000	-0.098	0.02	-0.006	0.888
Fars stimulering av barnets utvikling	622	0.72	0.012	0.090	0.03	-0.054	0.190	-0.014	0.723
Strukturert lek									
Fars sensitivitet/responsivitet	620	0.68	0.047	0.181	0.000	-0.104	0.01	-0.012	0.768
Fars stimulering av barnets utvikling	620	0.65	0.022	0.110	0.007	-0.082	0.04	0.049	0.225

Sig. = $p < 0.05$.

Som tabell 11 viser, var fedrenes kjennetegn en signifikant prediktor for fedrenes episoder med positiv involvering, $p = 0.008$, og samlet forklarte de 2% av variansen i variabelen. Fedrenes utdanning viste høyeste beta-verdi (beta = 0.133), og bidro mest til variansen, med et signifikant bidrag, $p = 0.001$.

Videre viser tabellen at fedrenes kjennetegn også var en signifikant prediktor for fedrenes sensitivitet i frilek, $p = 0.000$, og at de forklarte variansen i variabelen med 4.2%. Fedrenes utdanning viste høyeste beta-verdi her også (beta = 0.172), og hadde et signifikant bidrag, $p = 0.000$. Fedrenes foreldrestress bidro også (beta = -0.098) signifikant, $p = 0.02$. Fedrenes kjennetegn forklarte ikke mye av fedrenes stimulering av barnas utvikling i frilek, 1.2%, $p = 0.07$, men av variansen de forklarte, bidro fedrenes utdanning mest (beta = 0.090), med et signifikant bidrag, $p = 0.03$.

Samlet forklarte fedrenes kjennetegn 4.7% av fedrenes sensitivitet i strukturert lek, og oppnådde med dette statistisk signifikans, $p = 0.000$. Fedrenes utdanning hadde det største bidraget her også, (beta = 0.181), og dette var signifikant, $p=0.000$. I tillegg bidro fedrenes foreldrestress (beta = -0.104) signifikant, $p = 0.01$ til variansen. Videre var fedrenes kjennetegn en signifikant prediktor for fedrenes stimulering av barnas utvikling i strukturert lek, $p = 0.004$, og forklarte 2.2% av variabelen. Her bidro både fedrenes utdanning (beta = 0.110), $p = 0.007$ og foreldrestress, signifikant (beta = -0.082), $p = 0.04$ til variansen.

Regresjonsanalysene viste at fedrenes utdanning, opplevelse av foreldrestress og måneder hjemme med barnet bidro til fedrenes positive involvering. Fedrenes utdanning oppnådde statistisk signifikans i alle variablene for positiv involvering, og var den faktoren som bidro mest. Fedrenes opplevelse av foreldrestress bidro signifikant til flere av variablene for positiv involvering. De negative beta-verdiene for fedrenes foreldrestress indikerer at lavere grad av foreldrestress predikerte høyere grad av positiv involvering. Fedrenes måneder hjemme med barna var ikke en signifikant bidragsyter til fedrenes positive involvering. Beta-verdiene for fedrenes måneder hjemme med barna viste både positive og negative verdier.

6.5 Oppsummering av resultater

Resultatene fra t-testene viste at fedrene med jenter var signifikant mer sensitive enn fedrene med gutter i både frilek og strukturert lek. Sammenlignet med guttene, viste jentene flere positive følelsesuttrykk og større grad av involvering av fedrene i frilek. Effektstørrelsene indikerte at kjønnsforskjellene i samhandlingen var små. Det ble ikke funnet signifikante kjønnsforskjeller når det gjaldt totalskårene for fedrenes og barnas positive involvering, fedrenes stimulering av barnas utvikling, og barnas positive involvering i strukturert lek.

Korrelasjonsanalysene viste at barnas involvering av fedrene korrelerte signifikant med fedrenes sensitivitet og stimulering av barnas utvikling i frilek. I strukturert lek korrelerte fedrenes sensitivitet signifikant med barnas positive følelsesuttrykk og barnas involvering av fedrene. Analysene viste at det ikke var en signifikant sammenheng mellom alle foreldrevariablene og alle barnevariablene. Sammenhengene som ble funnet var ikke spesielt sterke, men korrelasjonene i frilek var sterkere enn korrelasjonene i strukturert lek.

Resultatene fra regresjonsanalysene viste at fedrenes kjennetegn samlet var en signifikant prediktor for fedrenes positive involvering i samhandlingen med barna. Av kjennetegnene, var det fedrenes utdanning som hadde størst betydning for variansen i fedrenes positive involvering. Utdanningsnivå hadde et signifikant positivt bidrag til alle variablene for fedrenes positiv involvering. Fedrenes opplevelse av stress i foreldrerollen bidro signifikant, med negative beta-verdier, til fedrenes sensitivitet i frilek, og deres sensitivitet og stimulering av barnas utvikling i strukturert lek. Fedrenes tid hjemme med barna det første året bidro ikke signifikant til variansen i fedrenes positive involvering. Antallet måneder fedrene var hjemme barnas første leveår hadde dermed ikke betydning for deres positive involvering.

7.0 Diskusjon

Hensikten med denne studien har vært å undersøke positiv involvering mellom fedre og treåringer i observert samhandling. Studien har undersøkt kjønnsforskjeller, sammenhenger mellom fedre og barns atferd, og sammenhenger mellom utvalgte kjennetegn for fedre og fedres positive involvering.

7.1 Funn og hypoteser

Studiens analyser fant kjønnsforskjeller i fedrenes og barnas positive involvering. Resultatene som viser at fedrene med jenter viste mer positiv involvering enn fedrene med gutter, og at jentene viste mer positiv involvering med fedrene enn det guttene gjorde, støtter denne studiens hypoteser. Videre viste analysene noen sammenhenger mellom fedrenes positive involvering og barnas positive involvering. Dette indikerer at fedrene som utviste positiv involvering, hadde barn som utviste positiv involvering. Dette funnet støtter studiens hypotese om at fedres atferd og barns atferd henger sammen.

Samlet forklarte fedrenes utdanning, opplevelse av foreldrestress og måneder hjemme barnas første leveår, noe av fedrenes positive involvering. Her var fedrenes utdanningsnivå den største bidragsyteren, og resultatene viste at fedrene som hadde høyere utdanning, viste mer positiv involvering i samhandlingen med treåringene, enn fedrene med lavere utdanning. Fedrenes opplevelse av foreldrestress bidro også til fedrenes positive involvering. Her viste resultatene at de fedrene som rapporterte at de opplevde lavere grad av stress i foreldrerollen, var mer positivt involverte enn fedrene som rapporterte høyere grad av foreldrestress. Disse funnene støtter hypotesene knyttet til fedrenes utdanning og foreldrestress. Grunnet manglende støtte i litteraturen, hadde ikke studien en hypotese knyttet til fedrenes måneder hjemme med barna og deres positive involvering. Resultatene i denne studien viste at om fedrene var lenge hjemme med barnet eller lite hjemme med barnet, hadde like lite å si for deres positive involvering.

Dette kapittelet vil drøfte denne masterstudiens resultater i lys av tidligere forskning, og det teoretiske rammeverket bestående av sosial interaksjonslæringsmodell (SIL) og tilknytningsteori. Drøftingen vil først ta for seg resultatene som omhandler kjønnsforskjeller og positiv involvering. Deretter vil sammenhengene mellom fedrenes og barnas atferd drøftes, og til slutt vil studien drøfte sammenhengene mellom fedrenes positive involvering, og deres utdanningsnivå, foreldrestress og måneder hjemme med barnet. Med tanke på at den

kulturelle konteksten påvirker fedres involvering (Lamb, 2010), vil noen av funnene diskuteres i lys av den norske konteksten som samhandlingen mellom fedrene og treåringene befinner seg i.

7.2 Positiv involvering og kjønnsforskjeller

Til støtte for både tidligere forskning, og SIL-modellens antagelser, tyder denne studiens resultater på at barns kjønn har betydning for kvaliteten på samspill mellom fedre og barn. Resultatene viste at fedrenes samhandling med jentene var preget av at fedrene forsøkte å se jentenes behov, humør, interesser og ferdigheter – noe man så mindre av i fedrenes samhandling med guttene. I tillegg til kjønnsforskjeller i fedrenes positive involvering, viste denne studiens resultater at jentene viste flere positive følelsesuttrykk og mer initiativ til samspill med fedrene, enn det guttene gjorde.

Selv om effektstørrelsene i denne studien var små, samsvarer resultatene med resultater fra andre studier som har vist at fedre med jenter er mer sensitive/responsive (Kelley et al., 1998; Lovas, 2005; Mascaro et al., 2017) i samhandling med sine barn, enn fedre med gutter. Disse studiene har imidlertid mindre utvalg, bestående av amerikanske fedre med barn i alderen mellom ett og tre år. Kelley et al. (1998) undersøkte kun afroamerikanske fedre, men målte i likhet med denne studien fedres sensitivitet gjennom videoobservasjoner av frilek. Lovas (2005) som også fant små effektstørrelser, brukte videoobservasjoner av både frilek og rydding, for å studere fedres sensitivitet og barnets involvering av forelder, mens Mascaro et al. (2017) brukte lydopptak av fedre og barn i deres daglige liv, hvor de blant annet undersøkte responsivitet. Det er dermed noen ulikheter mellom tidligere studier og denne studien, men ettersom noen av de samme skåringsdimensjonene måles gjennom observasjoner, kan man til en viss grad sammenligne disse studienes funn med resultatene i denne studien.

Mens ovennevnte studier fant tilsvarende kjønnsforskjeller som denne masterstudien, har andre studier vist andre sammenhenger. Den eldre meta-analysen av Lytton & Romney (1991), og den norske studien av Nordahl et al. (2014), har funnet at fedre med gutter viser mer positiv involvering enn fedre med jenter. I likhet med denne studien og Lovas (2005) fant Lytton & Romney (1991) små effektstørrelsen når det gjaldt kjønnsforskjellene i samhandlingen. Dette indikerer at uansett i hvilken retning kjønnsforskjeller peker, vil ikke

disse forskjellene være store. At flere studier har funnet små effektstørrelser, kan tyde på at kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og små barn vanligvis er små.

Nordahl et al. (2014) brukte i likhet med denne studien data fra *Barns sosiale utvikling*, men studerte observasjoner som ble utført da barna var ett år. Resultatene i denne masterstudien og resultatene fra studien av Nordahl et al. (2014), som er basert på mer eller mindre samme utvalg, antyder en forskjell i samhandlingen fra barna var ett år til de ble tre år gamle. Det ser altså ut til at fedrene var mer positivt involverte med guttene da barna var ett år, mens de var mer positivt involverte med jentene ved barnas fylte tre år.

Det finnes antagelser om at fedre ofte ønsker seg gutter når de venter barn, noe som hevdes å stamme fra før i tiden, da det å få gutter gjorde det mulig å videreføre land, familiebedrift, og familiens navn. I tillegg kan tanken om at fedre og gutter deler mer genetisk materiale enn fedre og jenter, føre til en antagelse om at fedre vil knytte et sterkere psykologisk bånd til sønner enn døtre (Parry, 2010). Fedres eventuelle ønske om få gutter, er noe som kan forklare tilfeller hvor det er mer positiv samhandling mellom fedre og gutter. Det hevdes imidlertid også at noen fedre opplever at jenter er mer følsomme, og at de har lettere for å gråte (Parry, 2010), noe som på den andre siden kan belyse funn som viser at fedre er mer sensitive i samhandling med jenter. Barns kjønnsidentitet utvikles gradvis i barneårene. Ved barnets toårsalder har barnet utviklet en klar bevissthet om eget kjønn, og forskjellene i kjønnsrollene blir tydelige (Ruble, Martin & Berenbaum, 2006). Det er dermed mulig at både fedre og barn er mer bevisst på kjønn når barnet er tre år, enn de var da barnet var ett år, og at dette påvirker deres atferd i samhandlingen. Dersom fedres opplevelse av jenters følsomhet økes etter hvert som kjønnsrollene blir tydeligere, kan dette forklare hvorfor det var fedrene med jenter som var mest sensitive i samhandlingen da barna var tre år. Men dersom fedre i utgangspunktet har lettere for å relatere seg til sønner, er det også mulig at fedre trenger mer tid til å bli like positivt involverte med jenter. En annen forklaring kan være at jenter bidrar mer aktivt i samhandlingen enn gutter når de er tre år, og at dette kan påvirke fedres positive involvering.

Nordahl (2014) som har brukt samme utvalg som denne masterstudien, fant i sin studie at fedrene oppfattet jentene som mer sosialt kompetente enn guttene da barna var tre år. Tidligere forskning har vist at fedre som oppfatter at barnet sitt har gode sosiale ferdigheter, utviser høyere grad av positiv involvering (Holmes & Huston, 2010). Dermed kan fedrenes oppfatning av barnas sosiale kompetanse forklare hvorfor fedrene med jenter viste mer positiv

involvering enn fedrene med gutter. Videre har det vist seg at jenter har en tendens til å utvikle språk tidligere enn gutter (Huttenlocher, Haight, Bryk, Seltzer & Lyons, 1991), og at de ofte har bedre selvregulering enn gutter (Størksen, Ellingsen, Wanless & McClelland, 2014).. Studier har funnet at gode språklige ferdigheter hos barnet har sammenheng med positiv involvering fra far (Holmes & Huston, 2010). Fedre med barn som har et godt utviklet språk, viser mer positivt samspill i deres lek og kommunikasjon med barna (Shannon et al., 2002). Slik Shannon et al. (2002) diskuterer, kan det hende at gode språklige ferdigheter gjør at barnet oppfattes som en mer givende sosial partner, noe som fremmer sensitiv samhandling fra fedre. Et godt utviklet språk i treårsalderen, kan gi barnet større evne til å verbalt uttrykke egne ønsker og meninger, og gjøre seg forstått i samhandlingen. Gode språklige ferdigheter hos barnet, kan videre gjøre det enklere for far å forhandle med barnet, forstå barnets meninger og ønsker, og kommunisere på en sensitiv måte. Vider kan god selvregulering hos barnet, gjøre det enklere for fedre å være sensitive i samhandlingen, da barnet gjerne er mindre utfordrende. Denne studien har ikke undersøkt barnas sosiale kompetanse og selvregulering, men dersom jenter har en tendens til å utvikle bedre språklige og selvregulerende ferdigheter, kan dette være en forklaring på hvorfor det var en høyere grad av positiv involvering i samhandlingen mellom fedrene og jentene.

Kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og barn kan ha mange forklaringer, og man kan stille spørsmål ved om en av dem kan være kjønnsroller etablert av samfunnet. Forskjeller i hvordan man omtaler jenter og gutter er noe som de siste årene har blitt diskutert i det offentlige. Jenter omtales gjerne som søte og flinke, mens gutter ofte omtales som tøffe og bråkete. Som nevnt innledningsvis i denne studien, møter voksne i barnehager og skoler jenter og gutter ulikt, og det er ulike forventninger til hva jenter og gutter skal like av aktiviteter (Sandnes, 2009; Wollscheid et al., 2018). Det er derfor ikke utenkelig at fedre også møter jenter og gutter ulikt, basert på samfunnets sosiale forventninger av kjønn. For eksempel hører man ofte at fedre omtaler sine døtre sine som sin «lille prinsesse», mens denne måten å omtale sønner på, ikke er like vanlig. Det kan tenkes at fedres forventninger til kjønn, bevisst eller ubevisst, spiller en rolle i hvordan de samhandler med barnet. Dersom fedre med gutter ønsker eller forventer at gutter skal være «tøffe», kan de være mindre opptatt av å være sensitive i samspill med dem. Dersom voksne har slike forventninger til kjønn, kan dette påvirke hvordan de møter barn, og som et resultat av dette, kan gutter bli møtt med mindre sensitivitet enn jenter. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor denne studien viste en lavere grad av sensitivitet mellom fedrene og guttene.

Resultatene i denne studien viste at jentene viste mer positiv involvering enn guttene i deres samhandling med fedrene. Dette er i likhet med resultater fra Nordahl et al. (2014) og Lovas (2005) som fant at jenter viser mer positiv involvering i samhandling med sine foreldre enn gutter. Selv om kjønnsforskjeller funnet i hjernen, gjør det vanskelig å vite hva som skyldes forventninger fra samfunnet, og hva som skyldes iboende kjønnsforskjeller (Mesna, 2013), kan det tenkes at voksnes forventninger til jenter og gutter har betydning for barns atferd (Sandnes, 2009). Voksne kan bevisst eller ubevisst oppmuntre til en viss type atferd eller visse typer egenskaper hos barn basert på kjønnsnormer. Slike oppmuntringer ser man for eksempel i butikkhyllene på leketøysbutikken, hvor leker som er rettet mot enten gutter eller jenter er med på å oppfordre til tradisjonelle kjønnsnormer. Leker som er ment å være interessante for jenter handler for eksempel ofte om babyer og omsorg, og i dette ligger det gjerne en forventning om hvordan jenter skal opptre. Dersom det er forventet at jenter skal være mer omsorgsfulle enn gutter, kan dette bidra til å forklare denne studiens resultater som viser at jentene var mer positivt involverte i samspill med fedrene enn guttene.

Noen hevder at det er viktig for gutter å ha en mannlig rollemodell å se opp til (Carlsen, Veiby & Aas, 2018; Furuholmen & Grundt, 2017). Tankegangen om at gutter må lære å være mann, helst fra far, kan fremme en antagelse om at gutter skal være som far. Dersom fedre er mindre sensitive med gutter, og det forventes at gutter skal være «tøffe», kan dette forklare hvorfor guttene utviser lavere grad av positiv involvering enn jentene i samhandlingen med fedrene sine. I et tilknytningsteoretisk perspektiv er det relevant å trekke inn barnets indre arbeidsmodeller, og barnets representasjoner av seg selv og far. Dette belyser muligheten for at barna har utviklet et indre bilde av hvordan de blir sett på av omverdenen og hvilken rolle de skal ha i en samhandlingsprosess. Dersom gutter for eksempel blir møtt med en «røff» væremåte fra far, kan dette bidra til deres indre arbeidsmodeller av hvordan de selv skal opptre i samhandlingen, noe som kan henge sammen med guttenes lavere grad av positiv involvering med fedrene.

SIL-modellen og tidligere forskning (Volling et al., 2002) viser at konteksten for samhandlingen mellom foreldre og barn, kan påvirke kvaliteten på samspillet. Ulike kontekster stiller ulike krav i en relasjon, og påvirker både foreldres og barns atferd (Volling et al., 2002). Leavell et al. (2012) fant at fedre med gutter er mer involvert i fysisk lek, mens fedre med jenter er mer involvert i leseaktiviteter. Fedre med gutter har en tendens til å involvere seg i røffere lek som innebærer mindre sensitivitet, for eksempel lekeslossing (Kelley et al., 1998). Dette kan tyde på at fedre vanligvis deltar i aktiviteter med sine jenter,

som tilsynelatende krever større grad av sensitivitet enn for eksempel fysisk røff lek. Dersom fedre er vant til å være roligere og mer sensitive i lek med jenter, kan dette forklare kjønnsforskjellene vist i denne studien når det gjelder fedrenes sensitivitet. Dersom fedre oftere inngår i røff lek med gutter, er det mulig at fedre med gutter ikke er like vant til å inngå i lek som krever mer konsentrasjon, slik det lå til rette for i denne studiens observasjoner av strukturert lek. Studier har også vist at det er en kjønnsforskjell i barns aktivitetsnivå, hvor gutter har høyere aktivitetsnivå enn jenter (Campbell & Eaton, 1999), og at gutter bruker større fysisk plass i lek enn jenter (Thorne, 1993, referert i Leavell et al., 2012). Det kan stilles spørsmål ved om høyere aktivitetsnivå kan føre til mindre positiv involvering mellom fedre og gutter. Denne studien har ikke studert negative samhandlingsmønstre, men dersom gutter er mer aktive, og har behov for å leke på et større område, kan dette føre til mer frustrasjon, og mindre sensitivitet fra far i det rommet observasjonene ble gjennomført på. Samtidig kan et høyere aktivitetsnivå føre til mer frustrasjon hos barnet i de lekesettingene som denne studien er basert på, noe som kan være med på å forklare hvorfor guttene viser mindre positiv involvering enn jentene. Konteksten av samspillobservasjonene i denne studien, kan ha hatt betydning for kvaliteten på samhandlingen mellom fedrene og barna.

7.3 Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd

Denne studiens analyser fant noen sammenhenger mellom fedrene og barnas positive involvering i både frilek og strukturert lek. Sammenhengene antydte at de fedrene som var oppmerksom på/responderte på barnets signaler, og som forsøkte å legge til rette for barnets læring, hadde barn som utviste positive følelser som smil og latter, og som tok initiativ til samspill med far. Disse sammenhengene var ikke spesielt sterke, men sammenhengene mellom fedrenes positive involvering og barnas positive involvering var sterkere i frilek enn i strukturert lek.

Som tidligere nevnt, anerkjenner SIL-modellen og forskning (Volling et al., 2002) betydningen av kontekst når man snakker om samspill mellom fedre og barn. En studie av Kwon et al. (2013) har vist at det forekommer mer positiv involvering mellom foreldre og barn i frilek enn i strukturert lek. Sammenhengene funnet i denne studien mellom fedrenes og barnas positive involvering i frilek, var noe sterkere enn sammenhengene i strukturert lek. Dette indikerer at fedrene og barna viste høyere grad av positiv involvering i samspill med hverandre i frileksobservasjonene enn i strukturert lek. I samspillsobservasjonene av

strukturert lek, ble fedrene og barna bedt om å sette sammen puslespillbrikker og geometriske lekefigurer som var vanskelig for barna å gjøre alene. Denne oppgaven skulle gjøres innenfor en gitt tidsramme, og var en oppgave som kunne fremme et press om å prestere. Dette var til forskjell fra frileksoppgaven, hvor fedrene og barna kunne leke fritt med et utvalg av leker. Frilek med flere leker tilgjengelig, kan derfor oppleves som en mer avslappet setting, noe som kan ha gjort det lettere for fedrene å følge barnas signaler og være sensitiv i samhandlingen. På den måten kan frilek ha fremmet mer positiv involvering i samhandlingen enn strukturert lek.

En eldre observasjonsstudie av Russell (1997) undersøkte hvordan individuelle- og familiefaktorer påvirker foreldres positive involvering i samhandling med sine seks- og syvåringer, og fant at positiv atferd hos barnet hadde sammenheng med positiv foreldreatferd. I Russell (1997) ble positiv foreldreatferd målt gjennom; varme (fysisk omsorg, latter, smil, og forelderen søker barnets synspunkt, ønsker eller følelser) og positiv involvering (forelderen involverer seg i aktiviteter som støtter/hjelper barnet i daglige oppgaver, og forelderen initierer til felles aktiviteter/lek). Barnets positive atferd ble målt gjennom; varme (fysisk omsorg, lekenhet og positive reaksjoner) og positiv involvering (initiativ til felles aktivitet med forelder). Positiv involvering i denne studien innebærer noen av de samme karakteristikkene av positiv atferd for foreldre og barn, brukt i studien av Russell (1997), noe man ser i beskrivelsene av denne masterstudiens skåringsdimensjoner. Her beskrives fedrenes sensitivitet som; å være oppmerksom på barnets signaler, forsøke å forstå barnets humør og interesser, positive følelsesuttrykk og emosjonell støtte. Fedrenes stimulering av barnets utvikling innebærer at forelderen involverer seg i ulike aktiviteter som kan bidra til læring. Barnets positive følelsesuttrykk måles gjennom barnets positive humør/entusiasme, mens barnets involvering av forelder måles gjennom deres initiativ til samhandling med forelderen. Russell (1997) hadde et annerledes og mindre utvalg, med barn i en annen alder enn denne studien, men med tanke på at studiene måler mye av det samme, er det styrkende for denne masterstudiens resultater at de peker i samme retning.

I likhet med denne studien har en longitudinell studie av Fields-Olivieri et al. (2016) funnet en sammenheng mellom barns positive humør og fedres sensitivitet. Sammenlignet med denne studien har Fields-Olivieri et al. (2016) et mindre utvalg, bestående av amerikanske familier, med barn i alderen 18-48 måneder. Dette gir blant annet ulikheter i kontekst. Men den har et lignende informasjonsgrunnlag basert på strukturerte og ustrukturerte observasjoner, og bruker noen av de samme skåringsdimensjonene som denne

masterstudien; forelders sensitivitet, forelders stimulering av barnets utvikling, og barnets følelsesuttrykk.

Selv om resultatene i denne studien ikke viste utelukkende signifikante sammenhenger mellom fedrenes og barnas positive involvering, støttes de resultatene som tyder på at det var en sammenheng mellom fedrenes og barnas atferd, av andre studier som har funnet det samme (Russell, 1997; Fields-Olivieri et al., 2017).

Ifølge SIL-modellen og forskning (Russell, 1996; Achtergarde et al., 2015; Easterbrooks & Goldberg, 1984), har egenskaper ved foreldre og barn betydning for samhandlingen. Nordahl et al. (2016) benyttet i likhet med denne studien data fra *Barns sosiale utvikling*, med SIL som teoretisk grunnlag. De fant at en rekke egenskaper ved barn og foreldre kan knyttes til både lavere og høyere grad av positiv involvering hos fedre. Andre studier viser også dette, og trekker frem at barns temperament påvirker hvordan de blir møtt av sine foreldre (Fields-Olivieri et al., 2016; Mathiesen & Janson, 2012; Volling & Belsky, 1991). Dette antyder at fedres foreldreatferd kan være en respons til egenskaper og atferd hos barnet (Russell, 1997).

Det er imidlertid utfordrende å skulle skille helt mellom barnas og foreldrenes påvirkning. Sammenhenger mellom fedres positive involvering og barnas positive involvering i samspillet, fører til spørsmål om hvem som påvirker hvem. Er det barnas positive egenskaper eller atferd som fremmer mer sensitivitet hos far, eller er det fedrenes positive foreldreatferd som fremmer positiv atferd hos barnet? I stedet for å tenke på samspill som noe lineært, hvor for eksempel fedres positive involvering skyldes barnets positive temperamentstrekk, kan man se på samspillet som noe sirkulært, hvor begge parter bidrar i samspillet (Jensen & Ulleberg, 2012). Dersom man forstår samhandling mellom fedre og barn i et SIL-teoretisk perspektiv, ser man samhandlingen mellom fedre og barn som en gjensidighetsprosess. På samme måte som barnets uttrykk utløser en reaksjon hos far, vil fars respons påvirke barnets atferd (Hansen, 2012). Resultatene i denne studien kan tolkes i lys av dette. Dersom det foregår slike gjensidige påvirkninger, kan det være at barnas positive involvering av fedrene er en reaksjon på fedrenes sensitivitet, og i takt med barnas positive atferd, responderer fedrene med økt positiv involvering. Samhandlingen mellom foreldre og barn kan dermed forstås som en gjensidig prosess der begge påvirker samspillet, men SIL-teorien påpeker likevel at det er den voksne som har det største ansvaret, og at forelderen påvirker samhandlingen gjennom sine positive eller negative foreldreferdigheter (Scaramella

& Leve, 2004; Shaw, Bell & Gilliom, 2000; Solholm et al., 2005). Barnets egenskaper og atferd kan påvirke hvordan far oppfatter barnet, men det er far som sitter med ansvaret og makten i relasjonen. Foreldre har forutsetninger for å reflektere, tilpasse seg, og ta hensyn til barnet (Hansen, 2012). Basert på denne studiens teoretiske referanseramme kan sammenhengene funnet mellom fedrenes og barnas positive involvering, forklares av at samspill er en gjensidig prosess, hvor fedre og barn påvirkes av hverandre.

Gjensidighetsbegrepet forklarer ikke hvorfor ikke alle barnevariablene og alle foreldrevariablene viste en sammenheng. Det kan selvsagt skyldes tilfeldigheter, eller at en gjensidig påvirkning ikke er var generell tendens i disse samhandlingene. Det er imidlertid slik at observasjonene i denne studien viser den korte her-og-nå samhandlingen, og ikke den langvarige samhandlingen i relasjonene mellom fedrene og barna. I et tilknytningsteoretisk perspektiv kan man si at gjensidigheten i en relasjon vil påvirkes av barnets tidligere erfaringer, og de mentale representasjonene barnet har av seg selv og forelderen. For at barnet skal utvise positiv involvering i her-og-nå samhandlingen, må dette stemme overens med barnets tidligere omsorgserfaringer. Barns tilknytningsstiler viser at barn utvikler ulike strategier for å håndtere deres kontakt med omsorgspersonen. Når barnet forventer en viss type samhandling med forelderen, kan barnet med atferden sin prøve å oppnå den samhandlingen det er vant til. Dersom barnet er vant til sensitiv og positiv respons fra far, og forventer dette, er det tenkelig at barnet også utviser positiv involvering. Dersom barnet ikke er vant til dette, minsker sannsynligheten for det. Det vil si at selv om far viser positiv involvering i her-og-nå samhandlingen, er det ikke sikkert at barnet gjengjelder dette. Det er derfor ikke gitt at barns atferd og fedres atferd korrelerer i slike kortvarige samspillssekvenser som er observert i denne studien. Ut ifra et tilknytningsteoretisk perspektiv, kan man si at barnets atferd i stor grad påvirkes av hvordan han/hun er vant til å bli møtt av far.

7.4 Kjennetegn ved fedre og positiv involvering

Studiens resultater viste at fedrenes kjennetegn i predikerte noe av deres positive involvering. Av disse kjennetegnene, var det fedrenes utdanning som hadde størst betydning for deres positive involvering. Med andre ord, inngikk fedrene med høyere utdanning i mer barnesentrert samhandling med barnet, hvor de var oppmerksom på barnet, og responderte på barnets signaler. Videre var samspillet preget av at fedrene med høyere utdanning oppmuntret mer til utvikling, mestring og læring i aktivitetene. Slike sammenhenger mellom fedres

utdanning og deres positive involvering i samhandling med barn, er noe tidligere forskning også har funnet (Fuertes et al., 2016; Monteiro et al., 2017; Tamis-LeMonda et al., 2004).

Resultatene i denne studien viste videre at fedrenes opplevelse av foreldrestress hadde betydning for fedrenes positive involvering, og at lavere grad av foreldrestress hos fedrene predikerte høyere grad av positiv involvering. Dette betyr at fedrene som rapporterte at de opplevde mindre stress knyttet til foreldrerollen, utviste flere positive følelsesuttrykk og lot barnets interesser styre samhandlingen i større grad enn fedrene som rapporterte høyere opplevelse av foreldrestress. Fedrene som opplevde lavere grad av foreldrestress viste også flere forsøk på å legge til rette for barnets utvikling i den strukturerte samhandlingen med barna. Dette funnet samsvarte med tidligere forskning som har funnet at foreldrestress henger sammen med dårligere kvalitet på foreldres samhandling med barn (Fagan et al., 2007). Videre viste denne studiens resultater at hvor lenge fedrene var hjemme i løpet av barnas første leveår, ikke hadde betydning for deres positive involvering da barna var tre år gamle.

7.4.1 Fedres utdanningsnivå og positiv involvering

Denne studiens resultater fant at fedrene med høyere utdanning viste mer positiv involvering i alle samspillsobservasjonene. Dette er i likhet med tidligere studier som har funnet sammenhenger mellom fedres høyere utdanning og deres positive involvering i samhandling med barn (Cabrera et al., 2007; Leavell et al., 2012; Monteiro et al., 2017). Det har vist seg at fedre med høyere utdanning utviser mer sensitivitet (Cabrera et al., 2007; Fuertes et al., 2016), fremmer mer læring, og har mindre negativ atferd i samhandling med barn enn fedre med lavere utdanning (Grych & Clark, 1999).

Det at fedrene med høyere utdanning viste mer positiv involvering enn fedrene med lavere utdanning, kan handle om at fedre med høyere utdanning har flere muligheter til å tilegne seg ressurser og kompetanse (Monteiro et al., 2017). Fedre med høyere utdanning kan dermed ha flere ressurser, ferdigheter eller mer informasjon om barnets utviklingsbehov (Coley & Chase-Lansdale, 1999). Dermed er det mulig at fedrene med høyere utdanning var mer bevisst over påvirkningen fedre har på barns utvikling, og viktigheten av positiv samhandling.

En annen forklaring på forskjellene man ser mellom høyere utdanningsnivå og lavere utdanningsnivå når det gjelder fedres positive involvering, kan handle om at utdanning ofte

gir ulike arbeidssituasjoner. Arbeiderklasseforeldre har ofte manuelle jobber, eller rutinepregede kontorjobber, mens middelklasseforeldre har høyere utdanning og jobber i akademiske yrker, og lederstillinger (Stefansen, 2011). Ifølge Martinviita-Hietala et al. (2018) har ofte fedre med høyere utdanning en jobb de ønsker å ha, og de kan dermed være mer fornøyd med egen arbeidssituasjon enn dem med lavere utdanning. Dersom fedre er tilfreds med egen jobb og livssituasjon, kan det ha en positiv betydning for fremtoningen de har hjemme med barnet (Martinviita-Hietala et al., 2018). Høyere grad av positiv involvering fra fedrene med høyere utdanning, kan dermed forklares av tilfredshet knyttet til arbeidssituasjon.

Utdanning kan anses som et kjennetegn for sosioøkonomisk status, og skillene mellom de sosiale klassene reiser spørsmål om hvilken rolle sosial klasse spiller i samhandling mellom foreldre og barn. En norsk studie som har sett på foreldreskap i sosiale klasser, påpeker at det er ulikheter i foreldreskap mellom sosiale klasser, og at foreldreskap i sosiale klasser blir reproduisert gjennom generasjoner (Stefansen, 2011). Det kan dermed være at fedrene med høyere utdanning kommer fra middelklassefamilier der de har lært en mer sensitiv tilnærming. Ifølge Stefansen (2011) har nemlig de nyere ideene om barn og barns rettigheter raskt blitt inkludert i middelklassekulturen. Middelklasseforeldre har derfor ofte et barnesentrert syn, hvor barnet og barnets initiativ og interesser skal bli sett og fulgt opp hele tiden (Stefansen, 2011). Tidligere studier (Holmes & Huston, 2010) har vist at fedre med et barnesentrert oppdragelsessyn utviser mer positiv samhandling med sine barn enn fedre med et mer tradisjonelt oppdragelsessyn. Videre er middelklasseforeldre opptatt av å involvere barnet i aktiviteter som fremmer læring hjemme, noe som kommer i tillegg til den kognitive stimuleringen barnet får i barnehagen. Den intense oppfølgingen og stimuleringen av barna som det er beskrevet at middelklasseforeldre legger opp til, er ikke like fremtredende i arbeiderklassefamilier. Arbeiderklassefamilier gir heller barnet større anledning til å være sammen med andre barn, fremfor samvær med voksne (Stefansen, 2011). Man ser at middelklassens foreldrestil innebærer mye av de samme beskrivelsene som man finner i denne studiens beskrivelser av fedres positive involvering (sensitivitet og stimulering av barnets utvikling). Foreldrestil og sosial klasse kan være med på å forklare hvorfor fedrene med høyere utdanning utviste mer positiv involvering.

Middelklasseverdiene for oppdragelse dominerer i den vestlige kulturen (Hays, 1996; Stefansen, 2011). Den intense formen for foreldrestil som middelklasseforeldre utøver, kalles gjerne for «intensive parenting» – et begrep som er ment å beskrive det vestlige synet på passende barneoppdragelse. Dette innebærer et foreldreskap som er barnesentrert,

arbeidskrevende, emosjonelt investerende og økonomiske ressurskrevende (Hays, 1996). Disse kravene for «passende barneoppdragelse», kan være enklere å innfri dersom man har høyere lønn. Det er funnet at begrensede ressurser, ustabil arbeidssituasjon og lavere utdanning gjør det vanskeligere for fedre å være positivt involverte i samspill med barnet (Black, Dubowitz & Starr, 1999; Brophy-Herb, Gibbons, Omar & Schiffman, 1999; Glikman, 2004; Marsiglio, 1987). Det kan tenkes at dersom man opplever et press om å innfri de vestlige verdiene for foreldreskap, uten at man har økonomi til det, kan det ha negative virkninger. For eksempel kan fedrene som har færre økonomiske ressurser, ha mindre overskudd til å være positivt involverte i samhandlingen med barna. På en annen side er det ikke nødvendigvis like store sammenhenger mellom utdanning og lønn i Norge, som det kan være i andre land. Studier fra andre land som har undersøkt sammenhenger mellom utdanning og positiv involvering (Cabrera et al., 2007; Leavell et al., 2012; Monteiro et al., 2017) ser ut til å ha funnet sterkere sammenhenger enn denne studien. Dette er studier fra land som har større økonomiske ulikheter mellom sosiale klasser, noe som kan forklare hvorfor denne studien ikke fant like sterke sammenhenger. I Norge kan for eksempel håndverkere innenfor private næringsdrivende ha høyere lønn enn akademikere med høy utdanning. I tillegg har gjerne ikke foreldre med fagbrev like stort studielån som dem med høyskole- eller universitetsutdanning. Selv om man kan si at ulike sosiale klasser gir ulikt utgangspunkt for utøvelse av foreldreskap, er det ikke sikkert at fedrene med lavere utdanning utviser mindre positiv involvering grunnet færre økonomiske ressurser. I en norsk kontekst, kan dette heller skyldes andre årsaker.

Fedres syn på kjønnsroller, deres oppfatning av egne foreldreferdigheter, og deres motivasjon hevdes å spille en rolle for fedres involvering (Beitel & Parke, 1998). Det kan tenkes at fedre med høyere utdanning, finner seg en partner som også har høyere utdanning. I et partnerskap hvor begge har høyere utdanning og karriere, krever foreldreskapet mer likestilling, og på den måten kan fedre med høyere utdanning bli mer utsatt for likestilte idealer. Dette kan igjen føre til at de tar mer ansvar, og at de involverer seg mer i barneomsorgen (Jacobs & Kelley, 2006; Marks, Lam & McHale, 2009). Ifølge Beitel & Parke (1998), vil fedres egen motivasjon spille en rolle for deres involvering. Som tidligere forklart, kan fedre med høyere utdanning tilegne seg mer informasjon om barnets utviklingsbehov (Coley & Chase-Lansdale, 1999). Dersom fedre ser betydningen av sin rolle, og anser positiv involvering som viktig for barnet, kan dette føre til motivasjon for positiv involvering, og et eget ønske om å være involverte. I tillegg har det vist seg at mødres tanker om hvor involvert

fedre bør være knyttet seg til fedres involvering (Allen & Hawkins, 1999; Beitel & Parke, 1998). Dersom foreldrene befinner seg i et partnerskap hvor begge har høyere utdanning, kan dette preges av et mindre tradisjonelt syn på kjønnsroller i foreldreskap. Mødre med høyere utdanning kan forvente og kreve at fedre opptrer som likestilte omsorgspersoner, og at de tar ansvar på alle områder i barneomsorgen, inkludert det som handler om å stimulere til utvikling, og sensitivitet i samhandling med barnet. Det er mulig at fedrene med høyere utdanning er preget av en mer likestilt fordeling av ansvar for barn, og at de derfor utviste høyere grad av positiv involvering i deres samhandling med barna.

7.4.2 Fedres opplevde stress i foreldrerollen og positiv involvering

Denne studiens resultater viste at fedrene som opplevde lavere grad av foreldrestress viste mer sensitivitet og kognitiv stimulering i samhandlingen med treåringene. Disse sammenhengene var sterkest når det gjaldt sensitivitet. Dette betyr at fedrene som for eksempel rapporterte at de; føler seg overveldet av ansvaret av å være forelder, opplever lite tid og fleksibilitet, og/eller at de opplever det som en økonomisk byrde å ha barn, var mindre sensitive i samhandlingen med barna sine. Dette er funn som støttes av SIL-perspektivets antagelse om at kontekstuelle faktorer virker inn på kvaliteten på samhandlingen mellom foreldre og barn.

Både spørsmålene i intervjuet om fedrenes opplevelse av foreldrestress og tidligere forskning, viser at opplevelse av stress i foreldrerollen blant annet kan handle om balansering av jobb og familie, og økonomi (Coyl-Shepherd & Newland, 2013; Milkie et al., 2010; Martinviita-Hietala et al., 2018). Forskning har videre vist at høy grad av foreldrestress har sammenheng med dårligere omsorgsutøvelse (Fagan et al., 2007). Dette samsvarer med denne studiens funn, som viser at høyere grad av foreldrestress hadde sammenheng med mindre positiv involvering. Dette kan handle om at fedre som for eksempel opplever at de ikke strekker til, kan ha mindre overskudd til å være sensitive i samhandlingen med barna sine. Fedres bekymringer knyttet til tidspress og økonomi kan overskygge positive sider ved å ha barn i hverdagen, noe som kan vise seg i samhandling mellom fedre og barn.

Selv om foreldrestress ser ut til å predikere mindre positiv involvering, kan man ikke fullt forstå samhandling mellom fedre og barn dersom man kun ser på fedre og barns bidrag til samhandlingen (Holmes & Huston, 2010). Flere studier har vist at andre faktorer kan fungere beskyttende for de negative virkningene foreldrestress har på fedres foreldreatferd.

Eksempler på slike faktorer kan være barnets egenskaper, fars opplevelse av sosial støtte, fars opplevelse av kvaliteten på forholdet til partner, og kvaliteten på samhandlingen mellom mor og barnet (Fagan et al., 2007; Grych & Clark, 1999; Holmes & Huston, 2010; Nordahl, 2014).

Selv om resultatene i denne studien viste at foreldrestress predikerte mindre positiv involvering, viste også resultatene at dette ikke gjaldt for alle aspektene av positiv involvering. I tillegg viste resultatene at fedrenes opplevelse av foreldrestress ikke var en like sterk prediktor som fedrenes utdanningsnivå. I en studie av Grych & Clark (1999) hadde fedrenes foreldrestress sammenheng med lavere kvalitet i samhandlingen med barna i tidlig spedbarnsalder, men ikke senere da barna var ett år gammelt. Samtidig opplevde fedrene å føle seg mer kompetente i foreldrerollen da barna var ett år. Dette kan indikere at etter hvert som fedres opplevelse av kompetanse øker, minsker også de negative virkningene ved foreldrestress. Det kan forventes at fedre opplever å være mer kompetente i farsrollen etter tre år, da de har hatt tid til å bli kjent med barnet og barnets behov. Det er dermed en mulighet at selv om fedrene opplevde foreldrestress, ble negative virkninger av stresset minsket grunnet fedrenes opplevelse av foreldrekompetanse. Faktorer som ikke er undersøkt i denne studien, men som har vist seg å mediere virkningene av foreldrestress, kan også forklare hvorfor fedrenes opplevelse av foreldrestress ikke viste seg som en veldig sterk prediktor for fedrenes positive involvering. Dersom positive virkninger av andre faktorer veier tyngre enn eventuelle negative virkninger av foreldrestress, kan dette for eksempel forklare hvorfor fedrenes foreldrestress ikke hadde betydning for alle aspektene av positiv involvering.

7.4.3 Fedres tid sammen med sine barn og positiv involvering

Denne studiens resultater viste at sammen med fedrenes utdanning og opplevelse av foreldrestress, predikerte fedrenes måneder hjemme barnets første leveår noe av fedrenes positive involvering. Men alene bidro ikke tiden fedrene var hjemme signifikant til deres positive involvering. Det den ikke-signifikante andelen av positiv involvering som fedrenes måneder hjemme med barnet likevel forklarte, var av både positiv og negativ retning. Dette tyder på at uansett om fedrene var lenge eller lite hjemme med barnet, hadde dette like lite å si for deres positive involvering.

Tidligere studier har vist sammenhenger mellom hvor mye tid fedre tilbringer sammen med barna sine, og deres positive foreldreatferd (Lewis et al., 2009; Monteiro et al., 2017). Men ulikt fra denne masterstudien, har disse studiene målt hvor mye tid fedrene tilbringer

med barnet/hvor mye de involverer seg i barneomsorgen per dag, ikke hvor mange måneder far var hjemme barnets første leveår. Disse ulike målene for tid tilbragt med barnet kan bety ulike ting i samspillet mellom fedre og barn. Det er mulig at tiden fedre tilbringer med barna i det daglige har betydning for deres positive involvering, mens tiden fedre tilbringer hjemme med barna det første året, ikke har innvirkning på den positive involveringen senere når barna er tre år.

Som tidligere nevnt, anerkjenner det SIL-teoretiske perspektivet betydningen av kontekst i samhandling mellom foreldre og barn. Ulikt fra mange andre studier på området, er denne masterstudien utført i en norsk kontekst. Med tanke på fedrekvoten, skiller Norge seg fra mange andre land, og det er mer oppmuntret til, og forventet at fedre tilbringer tid hjemme med barnet det første året (Brandt & Kvande, 2009; Gaslason & Bjerk, 2012). Ulikt fra mange andre land, inkluderer permisjonsordningene i Norge en viss lønnskompensasjon, noe som legger til rette for at alle slags fedre kan benytte seg av pappapermisjonen og tilbringe tid hjemme med barnet (Huerta et al., 2013). De fleste fedre i Norge benytter seg av pappapermisjonen i varierende grad (Bringdal & Lappegård, 2012). I denne masterstudiens utvalg var fedrene hjemme med barna i gjennomsnitt to til tre måneder det første året.

Man kan stille spørsmål ved om man i det hele tatt kan forvente at det skal være en sammenheng mellom tiden fedre tilbringer hjemme med barnet og deres positive involvering. Siden alle slags fedre kan være hjemme med barnet, vil ikke mye tid sammen med barna være en garanti for mer positiv involvering. Dette kan forklare denne studiens resultater som viser at lite tid hjemme med barna og mye tid hjemme med barna, hadde like lite betydning for fedrenes positive involvering. Dersom de fleste fedre i Norge, noe som vil si alle slags fedre, tilbringer en viss tid hjemme med barnet i løpet av barnets første leveår, er det ikke sikkert at tiden spiller noen rolle. Om de fleste fedre for eksempel er hjemme med sine barn i to til tre måneder det første året, kan det tenkes at fedres foreldrestil bare forsterkes – at de positive blir mer positive og de negative blir mer negative – og da finner man kanskje ingen sammenheng mellom fedres måneder hjemme og deres positive involvering. Studier har påpekt at det ikke er hvor mye tid fedre tilbringer med sine barn som gir positive utfall, men at det er kvaliteten på samhandlingen som er viktigst for at tid sammen skal ha en positiv innvirkning på barns utvikling (Easterbrooks & Goldberg, 1984; Nordahl, 2014). Det må imidlertid påpekes at fedrekvoteordninger som legger til rette for at fedre kan tilbringe mer tid sammen med sine barn, gir dem større muligheter for å være positivt involverte.

7.5 Styrker og svakheter ved studien

Det er flere styrker ved denne studien. En av styrkene er at den baserer seg på den longitudinelle studien *Barns sosiale utvikling*, som har innhentet data ved flere tidspunkt, og som har et lavt frafall. Med tanke på at studien er utført i en norsk kontekst, er datamaterialet benyttet i denne masterstudien unikt.

Denne masterstudiens utvalg er stort og normalfordelt, og det er styrkende at studien baserer seg på samspillsobservasjoner, spesielt med tanke på at den handler om små barn (Johannessen et al., 2010). Den observerte samhandlingen er kodet på både mikro- og makronivå, noe som gjør at observasjonene av positiv involvering mellom fedrene og barna gir informasjon om både den overordnede atferden, og utvekslingene i den pågående samhandlingen.

Denne masterstudien bidrar til økt kunnskap om positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn. Som tidligere nevnt har samhandling mellom mødre og barn blitt mer forsket på enn samhandling mellom fedre og barn, og de fleste studier på området fokuserer på negative relasjoner (Achtergarde et al., 2015). Det er derfor en styrke at denne studien undersøker positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn.

Det er også noen begrensninger ved denne studien. Studien har utelukkende undersøkt positive aspekter ved samhandling mellom fedre og treåringer. Tilstedeværelsen av positiv involvering, betyr ikke at samspillet ikke også innebærer negativ samhandling. Etersom studien kun har undersøkt positiv involvering, har den ikke vist eventuelle sammenhenger knyttet til negativ atferd i samhandlingen mellom fedrene og treåringene.

En annen begrensning ved denne studien, kan også være at den baserer seg på korte samspillsobservasjoner. Som tidligere diskutert, er det ikke nødvendigvis slik at korte observasjonssekvenser av samspill gjenspeiler samhandlingen slik den vanligvis er. Dersom man hadde benyttet seg av lengre observasjoner, kunne dette ha gitt et bedre grunnlag for å studere positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn. På en annen side er det særs viktig å ta hensyn til deltakere ved observasjoner, spesielt når det involverer barn (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Det kan derfor nødvendig å ha en begrenset og kort observasjonstid, slik at man ikke utsetter familier for urimelige belastninger.

7.6 Implikasjoner for praksis og videre forskning

Denne studien har gjort rede for betydningen fedres involvering har for barns utvikling, og studiens resultater har gitt kunnskap om faktorer som har betydning for positiv involvering i samhandling mellom fedre og barn. Dette viser viktigheten av å inkludere fedre i barns oppvekst.

Fedre er ofte mindre inkludert i tjenester som jobber med oppfølging av barn. Det har for eksempel vist seg at instanser som helsestasjonen og barneverntjenesten som oftest har mest kontakt med mor (Rød, 2016; Solberg & Glavin, 2018). Kunnskap om positiv involvering i samspill mellom fedre og barn, slik denne masterstudien har bidratt til, kan gi grunnlag for ulike tjenesters forståelse av viktigheten av å inkludere fedre i arbeid med barn og familier. Tidlig inkludering av fedre kan bidra til å fremme positiv involvering, og forebygge utvikling av negative samspillsmønstre i samhandling mellom fedre og barn. Kunnskap om samhandling mellom fedre og barn som er fremskaffet i denne studien, kan dermed gi føringer for praksis i arbeid med barn og familier.

I videre forskning på samspill mellom fedre og barn, kan det i tillegg til positiv involvering, være nyttig å undersøke negativ samhandling. Selv om kunnskap om positiv involvering er viktig å for å forstå hva som fremmer positiv samhandling mellom fedre og barn, er kunnskap om negativ samhandling også viktig for å forstå hvordan man kan forhindre og korrigere negative samhandlingsmønstre. Ved å studere både positive og negative sider, kan man få informasjon om flere nyanser ved samhandling mellom fedre og barn. Det kan for eksempel være interessant for videre forskning å undersøke om det slik at lavere grad av positiv involvering mellom fedre og gutter, betyr at samhandlingen innebærer mer negativt samspill.

Med tanke på at studien *Barns sosiale utvikling* er en pågående longitudinell studie, kan det i videre forskning være mulig å sammenligne data som er innhentet på ulike tidspunkt. Tidligere forskning (Holmes & Huston, 2010) har funnet at kvaliteten på den tidlige samhandlingen mellom fedre og barn, predikerer kvaliteten på samhandlingen senere når barnet er eldre. På en annen side, vil barn utvise og fremme ulike forventninger, følelser og responser hos foreldre ved ulike tidspunkt, og dynamikken i relasjonen mellom fedrene og barna kan endre seg etter hvert som barna blir eldre (Grych & Clark, 1999). I videre forskning kan det derfor være interessant å undersøke sammenhenger mellom kvaliteten på samhandlingen mellom fedrene og treåringene i dette utvalget, og kvaliteten på

samhandlingen deres senere. Med tanke på at fedres positive involvering har vist seg å ha betydning for barns utvikling (Kelley et al., 1998; Patterson, 1982; Pleck, 2010; Shannon et al., 2002; Tamis-LeMonda et al., 2004), kan det også være interessant å undersøke om samhandlingen mellom fedrene og treåringene for eksempel har sammenheng med barnas sosiale og kognitive utvikling senere når de er eldre.

Denne masterstudien har diskutert hvorvidt lekekonteksten kan ha hatt betydning for den positive involveringen i samhandlingen mellom fedrene og barna. Tidligere studier har vist at konteksten for samhandlingen kan ha betydning for kvaliteten på samspillet mellom foreldre og barn (Kwon et al., 2013; Ryckebusch & Marcos, 2004; Volling et al., 2002). Med tanke på at fedrene og barna i denne studiens utvalg har blitt observert i ulike lekesettinger, kan det i videre forskning være interessant å undersøke nærmere om lekekonteksten har betydning for den positive og/eller negative samhandlingen. For eksempel kan det undersøkes om frilek fremmer mer positiv involvering, eller om strukturert lek fremmer mer negativ samhandling.

Videre forskning på samhandling mellom fedre og barn, kan med fordel gjøres innenfor en norsk/skandinavisk kontekst, ettersom den skandinaviske familiepolitikken skiller seg fra andre land når det gjelder fedrekvote og involvering av fedre i barneomsorgen. Datamaterialet som er brukt i denne studien bør studeres videre, sammen med flere data fra studien *Barns sosiale utvikling*.

8.0 Oppsummering og konklusjon

Ved hjelp av data fra det longitudinelle forskningsprosjektet *Barns sosiale utvikling*, har denne masterstudien undersøkt positiv involvering i observert samhandling mellom fedre og treåringer i en norsk kontekst. Studien har gjort rede for at fedres positive involvering har betydning for barns utvikling. Videre har studien undersøkt kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og barn, sammenhenger mellom fedres og barns positive atferd, og sammenhenger mellom kjennetegn ved fedre og deres positive involvering i samspill med treåringer. Studiens resultater har blitt diskutert i lys av tidligere forskning, og det teoretiske rammeverket bestående av SIL-modellen og tilknytningsteori.

Denne studien har funnet kjønnsforskjeller i samhandling mellom fedre og barn. At kjønn er en egenskap som påvirker samhandling mellom foreldre og barn, støttes av SIL-

modellen. Studien har vist at fedre med jenter var mer positivt involverte i samhandlingen med sine treåringer, enn fedre med gutter, og at jenter viste mer positiv involvering i samhandling med sine fedre enn gutter. Som vi har sett med utgangspunkt i andre studier, kan dette handle om de ulike forventningene vi har til kjønn, eller om forskjeller i jenters utvikling og gutters utvikling av sosial kompetanse, språk, og selvregulering. Vi har sett at jenter og gutter blir møtt ulikt av både fedre, og av voksne i barnehager og skoler. Det kan derfor være nyttig for både foreldre og ansatte i barnehager og skoler å være bevisst på hvordan de møter barn basert på kjønn. Med tanke på betydningen positiv involvering har for barns utvikling, er det viktig at gutter også møtes med sensitivitet og stimulering av utvikling fra voksne.

I denne studien er det vist sammenhenger mellom fedres positive involvering og barns positive involvering. Resultatene viste at den sterkeste sammenhengen var i frilek, og som annen forskning har vist, er det mulig at frilek fremmer mer positiv involvering enn strukturert lek. Sammenhenger mellom fedres atferd og barns atferd kan videre forklares av den gjensidige påvirkningen som skjer i samspill mellom fedre og barn. Sett ut ifra SIL-teori, er det likevel far som sitter med det største ansvaret, og som har størst påvirkningskraft i samspillet. Ut ifra et tilknytningsteoretisk perspektiv kan man si at fedres positive atferd ikke bare er viktig for barns umiddelbare trivsel, men også for barns utvikling av positiv atferd.

Samlet sett har fedres utdanningsnivå, opplevelse av foreldrestress, og måneder hjemme barnets første leveår, vist seg å predikere fedres positive involvering i samhandling med treåringer. Studiens funn støttes av SIL-modellens teori om at kontekstuelle faktorer påvirker samspill mellom foreldre og barn.

Av kjennetegnene undersøkt i denne studien, var det fedrenes utdanningsnivå som hadde størst betydning i fedrenes samspill med treåringene. Studien fant at fedre med høyere utdanning viste mer positiv involvering enn fedre med lavere utdanning. Vi har sett at dette blant annet kan handle om sosial klasse og foreldrestil. Videre kan fedre med høyere utdanning være utsatt for mer likestilte idealer i barneomsorg, og de kan ha flere muligheter for å tilegne seg kunnskap om hva som er viktig for barns utvikling. Tiltak som støtter og tilrettelegger for fedres utdanning kan derfor bidra til å fremme positive samspillsmønstre mellom fedre og barn.

Ifølge studiens resultater, viste fedre som rapporterte lavere grad av stress i foreldrerollen mer positiv involvering enn fedre som rapporterte høyere grad av foreldrestress. Det er mulig at bekymringer og stress knyttet til foreldrerollen kan føre til at fedre har mindre

overskudd til å være sensitive i samhandling med sine barn. Studien viste imidlertid at foreldrestress ikke var like betydningsfull for alle typer positiv involvering som ble undersøkt. Tidligere studier har vist at andre faktorer som virker positivt, kan virke beskyttende for eventuelle negative virkninger av foreldrestress. Eventuell tilstedeværelse av andre positive og betydningsfulle faktorer som ikke ble undersøkt i denne studien, kan derfor ha virket inn på samhandlingen. For videre forskning kan det være nyttig å identifisere faktorer som kan beskytte for negative virkninger av foreldrestress i en norsk kontekst.

Denne studien har vist at antall måneder fedrene var hjemme barnas første leveår ikke predikerte positiv involvering da barna var tre år gamle. Dette kan forklares av at den norske fedrekvoten gir både fedre med positive foreldrekvoteter, og fedre som utviser negativ foreldreatferd, muligheten til å være hjemme med barna sine i løpet av barnas første leveår. Dette viser at tiden fedre tilbringer med barna sine ikke garanterer positiv involvering, og at andre faktorer kan ha større betydning for kvaliteten på samhandlingen. Likevel ser man at ordninger som fedrekvoten legger til rette for at fedre får mulighet til å være positivt involverte med barna sine.

Funnene i denne masterstudien bidrar til ny kunnskap om positiv involvering mellom fedre og treåringer i en norsk kontekst. Studien bidrar til økt forståelse og innsikt i hvordan fedres positive involvering med treåringer relaterer seg til barns kjønn, barns positive atferd, og ulike kjennetegn ved fedre. Dette er kunnskap som blant annet er nyttig for instanser som barnevernet å inneha, i deres arbeid med barn og familier. Videre studier bør se nærmere på hvordan flere faktorer virker inn på samhandling mellom fedre og barn, og hvordan dette knytter seg til barns utvikling.

Referanser

- Achtergarde, S., Postert, C., Wessing, I., Romer, G. & Müller, J. M. (2015). Parenting and child mental health: Influences of parent personality, child temperament, and their interaction. *The Family Journal*, 23(2), 167-179. DOI: [10.1177/1066480714564316](https://doi.org/10.1177/1066480714564316)
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978), *Patterns of Attachment. A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Allen, A. M., & Hawkins, A. J. (1999). Maternal Gatekeeping: Mothers' Beliefs and Behaviors That Inhibit Greater Father Involvement in Family Work. *Journal of Marriage and Family*, 61(1), 199-212. DOI: [10.2307/353894](https://doi.org/10.2307/353894)
- Aspland, H., & Gardner, F. (2003). Observational measures of parent-child interaction: An introductory review. *Child and Adolescent Mental Health*, 8(3), 136-143. DOI: [10.1111/1475-3588.00061](https://doi.org/10.1111/1475-3588.00061)
- Backe-Hansen, E., Walhovd, K. B., & Huang, L. (2014). *Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner. En kunnskapsoppsummering* (NOVA Rapport 5/14). Hentet fra: <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Kjoennforskjeller-i-skoleprestasjoner>
- Bakeman, R., & Gottman, J. M. (1997). *Observing interaction. An introduction to sequential analysis*. Cambridge, England: Cambridge University Press. URL: https://books.google.no/books?id=CMj2SmcijhEC&pg=PA1&hl=no&source=gbs_to_r&cad=4#v=onepage&q&f=false
- Baker, C. E. (2014). African-american fathers' depression and stress as predictors of father involvement during early childhood. *Journal of Black Psychology*, 40(4), 311-333 DOI: [10.1177/0095798413486480](https://doi.org/10.1177/0095798413486480)
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1963). *Social Learning and Personality Development*. New York: Holt.

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). *Kompetansebehov i barneverntjenesten*. Buudir 2017/53468). Hentet fra https://www.buudir.no/Global/Aktuelt/Barnevern/Kompetansebehov%20i%20barneverntjenesten_innspillsrunde.pdf
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Beitel, A. H., & Parke, R. D. (1998). Paternal involvement in infancy: The role of maternal and paternal attitudes. *Journal of Family Psychology, 12*(2), 268-288. DOI: <http://dx.doi.org.pva.uib.no/10.1037/0893-3200.12.2.268>
- Berry, J. O., & Jones, W. H. (1995). The parental stress scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships, 12*, 463-472. DOI: [10.1177/0265407595123009](https://doi.org/10.1177/0265407595123009)
- Black, M. M., Dubowitz, H., & Starr, Jr, R. H. (1999). African American fathers in low income, urban families: Development, behavior, and home environment of their three year-old children. *Child development, 70*(4), 967-978. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00070>
- Borgonovi, F., Ferrara, A., & Maghnouj, S. (2018). The gender gap in educational outcomes in Norway. *OECD Education Working Papers, 183*. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/f8ef1489-en>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment*. London: Hogarth Press.
- Brandt, B. & Kvande, E. (2009). Gendered or gender-neutral care politics for fathers? *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 624*(1), 177-189. DOI: [10.1177/0002716209334119](https://doi.org/10.1177/0002716209334119)
- Bringdal, K. H. & Lappegård, T. (2012). Bruk av foreldrepermisjon. Likere deling av foreldrepermisjonen. *Sammfunnsspeilet, 1*, 13-19.
- Brophy-Herb, H. E., Gibbons, C., Omar, M. A., & Schiffman, R. F. (1999). Low-income fathers and their infants: Interactions during teaching episodes. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health, 20*(3), 305-321. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0355\(199923\)20:3<305::AID-IMHJ7>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0355(199923)20:3<305::AID-IMHJ7>3.0.CO;2-Z)

- Brown, G. L., Mangelsdorf, S. C., & Neff, C. (2012). Father Involvement, Paternal Sensitivity, and Father-Child Attachment Security in the First 3 years. *Journal of Family Psychology*, 26(3), 421-430. DOI: [10.1037/a0027836](https://doi.org/10.1037/a0027836)
- Brown, G. L., McBride, B. A., Shin, N., & Bost, K. K. (2007). Parenting predictors of father child attachment security: Interactive effects of father involvement and fathering quality. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 5(3), 197-219. DOI: <http://dx.doi.org/10.3149/fth.0503.197>
- Bunkholdt, V. (2000). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D. & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-K. *Applied Development Science*, 11(4), 208-213. DOI: [10.1080/10888690701762100](https://doi.org/10.1080/10888690701762100)
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C., Bradley, R. H., Hofferth, S. & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136. DOI: [10.1111/1467-8624.00126](https://doi.org/10.1111/1467-8624.00126) [10836566](https://doi.org/10.1080/10888690701762100)
- Campbell, D. W., & Eaton, W. O. (1999). Sex Differences in the Activity Level of Infants. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 8(1), 1-17. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1522-7219\(199903\)8:1<1::AID-ICD186>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/(SICI)1522-7219(199903)8:1<1::AID-ICD186>3.0.CO;2-O)
- Carlsen, H., Veiby, G., & Aas, E. (2018). Professor: Fedreløse gutter har større risiko for å bli voldsmenn. Hentet fra https://www.nrk.no/norge/professor_-fedreløse-gutter-har-storre-risiko-for-a-bli-voldsmenn-1.13995888
- Coe, R. (2002, september). *It's the Effect Size, Stupid. What effect size is and why it is important*. Artikkelen presentert ved the Annual Conference of the British Educational Research Association, University of Exeter, England. Hentet fra <https://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00002182.htm>
- Coley, R. L., & Chase-Lansdale, P. L. (1999). Stability and change in paternal involvement among urban African American fathers. *Journal of Family Psychology*, 13(3), 416-435. DOI: [10.1037/0893-3200.13.3.416](https://doi.org/10.1037/0893-3200.13.3.416)

- Coyl-Sheperd, D. D., & Newland, L. A. (2013). Mothers' and fathers' couple and family contextual influences, parent involvement, and school-age child attachment. *Early Child Development and Care*, 183(3), 553-569. DOI: [10.1080/03004430.2012.711599](https://doi.org/10.1080/03004430.2012.711599)
- DeGarmo, D. S., Nordahl, K. B., & Fabiano, G. A. (2016). Fathers and Coercion Dynamics in Families: Developmental Impact, Implications, and Intervention. I T. J. Dishion & J. J. Snyder (Red.), *The Oxford Handbook of Coercive Relationship Dynamics* (s. 114-129). Oxford University Press.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- DeWolff, M. S., & van Ijzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child development*, 68, 571-591. DOI: [10.1111/j.1467-8624.1997.tb04218.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1997.tb04218.x)
- Dishion, T. J., & Patterson, G. R. (2006). The development and ecology of antisocial behavior. I D. Cicchetti & D. J. Cohen (Red.), *Developmental Psychopathology. Vol. 3: Risk, Disorder, and Adaptation* (503-541). New York: Wiley. URL: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen/ebooks/reader.action?docID=4205864&query=>
- DNVA (Det Norske Videnskaps-Akademi). (2014, 11. desember). Grunnforskning – hva er det og hva skal det være godt for? Et historisk perspektiv på dagens norske forskningspolitikk. Hentet fra http://www.dnva.no/binfil/download.php?tid=65223&manage_preview=1&auth=YT1OntzOjQ6InVzZXIiO3M6OToiYW5uZW1hcmlIjtzOjY6InVzZXJpZCI7czo0OiI3MzA4IjtzOjY6InQiO2k6MTQ0ODM3NjI5NDzOjE6ImgiO3M6MzI6IjAzODMxYTJjMzEzNTRhYTZkZmFiYjQ0ZjIxNDMzMjE5jt9
- Easterbrooks, M. A., & Goldberg, W. A. (1984). Toddler development in the family: Impact of father involvement and parenting characteristics. *Child development*, 55(3), 740-752. DOI: [10.2307/1130126](https://doi.org/10.2307/1130126) 6734315
- Eddy, J. M., Leve, L. D., & Fagot, B. I. (2001). Coercive family processes: A replication and extension of Patterson's coercion model. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 27(1), 14-25. DOI: [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(200101/31\)27:1<14::AID-AB2>3.0.CO;2-2](https://doi.org/10.1002/1098-2337(200101/31)27:1<14::AID-AB2>3.0.CO;2-2)

- Evans, J. V. (2003). Foreword. I R. D. Day & M. E. Lamb (Red.), *Conceptualizing and measuring father involvement*. New York: Routledge. URL: https://books.google.no/books?id=7qmPAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=no&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Fagan, J., Bernd, E., & Whiteman, V. (2007). Adolescent fathers' parenting stress, social support, and involvement with infants. *Journal of Research on Adolescence*, 17(1), 1-22. DOI: [10.1111/j.1532-7795.2007.00510.x](https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2007.00510.x)
- Farstad, G. R. (2016). *Nye fedre-nye forskjeller. Farskap i farsvennlige velferdsstater*. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/48771/1/PhD-Farstad-DUO.pdf>
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (5. utg). London: SAGE.
- Fields-Olivieri, M. A., Cole, P. M., & Maggi, M. C. (2017). Toddler emotional states, temperamental traits, and their interaction: Associations with mothers' and fathers' parenting. *Journal of research in personality*, 67, 106-119. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2016.05.007>
- Forgatch, M. & DeGarmo, D. (2002). Extending and testing the social interaction learning model with divorce samples. I J. B. Reid, G. R. Patterson, & J. E. Snyder (Ed.), *Antisocial behavior in children and adolescents: A development analysis and model for intervention*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Forgatch, M. S., & Patterson, G. R. (2010). Parent management training – Oregon model: An intervention for antisocial behavior in children and adolescents. I J. R. Weisz & A. E. Kazdin (Ed.), *Evidence-based psychotherapies for children and adolescents* (s. 159-177). New York: Guilford Press.
- Forskning.no. (2009, 24. september). Fri forskning – eller styrt? Hentet fra <https://forskning.no/forskningsfinansiering-forskningspolitikk/2009/09/fri-forskning-eller-styrt>
- Fuertes, M., Faria, A., Beeghly, M., & Lopes-dos-Santos, P. (2016). The effects of parental sensitivity and involvement in caregiving on mother–infant and father–infant attachment in a Portuguese sample. *Journal of Family Psychology*, 30(1), 147-156. DOI: <http://dx.doi.org.pva.uib.no/10.1037/fam0000139>

- Furuholmen & Grundt. Hvorfor blir guttene skoletapere? Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/B7XG7/hvorfor-blir-guttene-skoletapere>
- Gaslason, I. V. & Bjerck, E. G. (2011). *Parental leave, childcare and gender equality in the Nordic countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. URL: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/reader.action?docID=3382967&query>
- Glikman, H. (2004). Low-Income Young Fathers: Contexts, Connections, and Self. *Social Work*, 49(2), 195-206. URL: <https://www.jstor.org/stable/23721129>
- Grunnforskning (2015). I *Store norske leksikon*. Hentet 21. januar 2019 fra <https://snl.no/grunnforskning>
- Grych, J. H., & Clark, R. (1999). Maternal employment and development of the father–infant relationship in the first year. *Developmental Psychology*, 35(4), 893. DOI: [10.1037/0012-1649.35.4.893](https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.4.893)
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hansen, B. R. (2012). Affektive dialoger. I V. Moe, K. Slinning, & M. B. Hansen, (Red.). *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 116-133). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of Motherhood*. New Haven/London: Yale University Press.
- Holmes, E. K., & Huston, A. C. (2010). Understanding positive father-child interaction: Children's, fathers', and mothers' contributions. *Fathering*, 8(2), 203-226. DOI: [10.3149/ft.1802.203](https://doi.org/10.3149/ft.1802.203)
- Huerta, M. D. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W. J., Lausten, M., Lee, R., & Waldfogel, J. (2013). *Fathers' leave, fathers' involvement and child development: Are they related? Evidence from four OECD countries* (No. 140). OECD Publishing. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5k4dlw9w6czq-en>
- Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, T. (1991). Early Vocabulary Growth: Relation to Language Input and Gender. *Development Psychology*, 27(2), 236-248. DOI: [10.1037/0012-1649.27.2.236](https://doi.org/10.1037/0012-1649.27.2.236)

- Jacobs, J. N., & Kelley, M. L. (2006). Predictors of paternal involvement in childcare in dual earner families with young children. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 4(1), 23-47. DOI: [10.3149/fth.0401.23](https://doi.org/10.3149/fth.0401.23)
- Jensen, P., & Ulleberg, I. (2012). Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis.. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kelley, M. L., Smith, T. S., Green, A. P., Berndt, A. E., & Rogers, M. C. (1998). Importance of fathers' parenting to African-American toddler's social and cognitive development. *Infant Behavior & Development*, 21(4), 733-744. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(98\)90041-8](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(98)90041-8)
- Kwon, K. A., Bingham, G., Lewsader, J., Jeon, H. J., & Elicker, J. (2013). Structured task versus free play: The influence of social context on parenting quality, toddlers' engagement with parents and play behaviors, and parent-toddler language use. *Child and Youth Care Forum*, 42(3), 207-224. DOI: [10.1007/s10566-013-9198-x](https://doi.org/10.1007/s10566-013-9198-x)
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development*. Hoboken: Wiley. URL: [https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=dLpOkMwsuQC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Lamb,+M.+E.+\(2010\).+The+role+of+the+father+in+child+development+\(5th+ed.\).+Hoboken,+NJ:+Wiley.+&ots=js74Y9EFTO&sig=7xWENsTsNcgjyLTLMfGozzQg0o&redir_esc=y#v=onepage&q=Lamb%2C%20M.%20E.%20\(2010\).%20The%20role%20of%20the%20father%20in%20child%20development%20\(5th%20ed.\).%20Hoboken%2C%20NJ%3A%20Wiley.&f=false](https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=dLpOkMwsuQC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Lamb,+M.+E.+(2010).+The+role+of+the+father+in+child+development+(5th+ed.).+Hoboken,+NJ:+Wiley.+&ots=js74Y9EFTO&sig=7xWENsTsNcgjyLTLMfGozzQg0o&redir_esc=y#v=onepage&q=Lamb%2C%20M.%20E.%20(2010).%20The%20role%20of%20the%20father%20in%20child%20development%20(5th%20ed.).%20Hoboken%2C%20NJ%3A%20Wiley.&f=false)
- Leavell, A. S., Tamis-LeMonda, C. S., Ruble, D. N., Zosuls, K. M., & Cabrera, N. J. (2012). African American, White and Latino fathers' activities with their sons and daughters in early childhood. *Sex Roles*, 66(1-2), 53-65. DOI: [10.1007/s11199-011-0080-8](https://doi.org/10.1007/s11199-011-0080-8)
- Lewis, S. N., West, A. F., Stein, A., Malmberg, L. E., Bethell, K., Barnes, J., Sylva, K. & Leach, P. (2009). A comparison of father-infant interaction between primary and non primary care giving fathers. *Child: Care, Health and Development*, 35(2), 199-207. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2008.00913.x>

- Lovas, G. S. (2005). Gender and patterns of emotional availability in mother-toddler and father-toddler dyads. *Infant Mental Health Journal*, 26(4), 327-353. DOI: [10.1002/imhj.20056](https://doi.org/10.1002/imhj.20056)
- Lytton, H., & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109(2), 267-296. DOI:[10.1037/00332909.109.2.267](https://doi.org/10.1037/00332909.109.2.267)
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention*, 1, 121-160. URL: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1990-98514-004>
- Malone, M. J. & Guy, R. F. (1982). A comparison of mothers' and fathers' speech to their 3 year-old sons. *Journal of Psycholinguistic Research*, 11(6), 599-608). URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F01067614.pdf>
- Margolin, G., Oliver, P. H., Gordis, E. B., O'Hearn, H. G., Medina, A. M., Ghosh, C. M., & Morland, L. (1998). The nuts and bolts of behavioral observation of marital and family interaction. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1(4), 195-213. DOI: [10.1023/A:1022608117322](https://doi.org/10.1023/A:1022608117322)
- Marks, J. L., Lam, C. B., & McHale, S. M. (2009). Family patterns of gender role attitudes. *Sex roles*, 61(3-4), 221-234. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11199-009-9619-3>
- Marsiglio, W. (1987). Adolescent Fathers in the United States: Their Initial Living Arrangements, Marital Experience and Educational Outcomes. *Family Planning Perspectives*, 19(6), 240-241. DOI: [10.2307/2135104](https://doi.org/10.2307/2135104)
- Martinviita-Hietala, M., Joskitt, L., Ebeling, H., Yliherva, A., & Moilanen, I. (2018). Parenthood and stress of caring for infants in different circumstances in Finland. *Early Child Development*, 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1498092>
- Mascaro, J. S., Hackett, P. D., Rentscher, K. E., Mehl, M. R., & Rilling, J. K. (2017). Child Gender Influences Paternal Behavior, Language, and Brain Function. *Behavioral neuroscience*, 131(3), 262 – 273. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/bne0000199>
- Mathiesen, K. S., & Janson, H. (2012) Temperamentsprofiler i barnealderen. I V. Moe, K. Slinning, & M. B. Hansen (red.). *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 248-265). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- McBride, B. A., & Mills, G. (1993). A comparison of mother and father involvement with their preschool age children. *Early Childhood Research Quarterly*, 8(4), 457-477. DOI: [10.1016/S0885-2006%2805%2980080-8](https://doi.org/10.1016/S0885-2006%2805%2980080-8)
- Mesna, M. (2013, 23. november). Kjønnforskjeller på hjernen. Hentet fra <https://forskning.no/biologi-hjernen-kjonn-og-samfunn/kjonnforskjeller-pa-hjernen/596780>
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: validation of inferences from person's responses and performances as scientific inquiry into score meaning. *American Psychologist*, 50, 741-749. DOI: 10.1037/0003-066X.50.9.741
- Milkie, M. A., Kendig, S. M., Nomaguchi, K. M., & Denny, K. E. (2010). Time with Children, Children's Well-being, and Work-Family Balance Among Employed Parents. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1329-1343. URL: <https://www.jstor.org/stable/40865613>
- Mitchell, S. K. (1979). Interobserver agreement, reliability, and generalizability of data collected in observational studies. *Psychological Bulletin*, 86(2), 376-390. DOI: [10.1037/0033-2909.86.2.376](https://doi.org/10.1037/0033-2909.86.2.376)
- Monteiro, L., Fernandes, M., Torres, N., & Santos, C. (2017). Father's involvement and parenting styles in Portuguese families: The role of education and working hours. *Análise Psicológica*, 35(4), 513-528. DOI: [10.14417/ap.1451](https://doi.org/10.14417/ap.1451)
- Newman, D. A. (2014). Missing data: Five Practical Guidelines. *Organisational Research Methods*, 17(4), 372-411. DOI: [10.1177/1094428114548590](https://doi.org/10.1177/1094428114548590).
- Nordahl, K. B., Duckert, M., & Bjelland, I. (2013). *Toddler and Parent Interaction Coding System*. Upublisert manuskript. Oslo: Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge.
- Nordahl, K. B. (2014). *Early father-child interaction in a father-friendly context* (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen). Hentet fra <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/nordahl2014.pdf>
- Nordahl, K. B., Janson, H., Zachrisson, H. D. & Manger, T. (2014). Family concordance and gender differences in parent-child structured interaction at 12 months. *Journal of Family Psychology*, 28(2), 253-259. DOI: [10.1037/a0035977](https://doi.org/10.1037/a0035977)

- Nordahl, K. B. (2012) Systematisk observasjon av barns samhandling med andre. I E. Backe Hansen & I Frønes (Red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning* (s. 158-171). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Nordahl, K. B., Zambrana, I. M. & Forgatch, M. S. (2016). Risk and protective factors related to fathers' positive involvement and negative reinforcement with 1-year-olds. *Parenting: Science and Practice*, 16(1), 1-21. DOI: [10.1080/15295192.2016.1116891](https://doi.org/10.1080/15295192.2016.1116891)
- Nærde, A., Janson, H., & Ogden, T. (2014). *BONDS (The Behavior Outlook Norwegian Developmental Study): A prospective longitudinal study of early development of social competence and behavior problems*. (Report). Oslo: The Norwegian Center for Child Behavioral Development.
- Owen, M. T., Amos, M., Bondurant, L., Caughy, M., Hasanizadeh, N., Hurst, J., Mata-Otero, A-M., Meijas, C., & Villa, A. (2010). *Qualitative ratings for parent-child interaction ages 2-4 years*. Upublisert manuskript. The University of Texas at Dallas.
- Pallant, J. (2007). *SPSS. Survival manual* (3. utg.). New York: McGraw-Hill.
- Patterson, G. R. (2016). Coercion theory: The study of change. I T. J. Dishion & J. J. Snyder (Red.), *The Oxford handbook of coercive relationship dynamics* (s. 7-23). Oxford: Oxford University Press.
- Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process* (Vol. 3, A Social learning approach). Eugene, OR: Castalia.
- Parry, R. (2010, 17. september). Does every dad secretly want a boy? Why a primal desire still matters. Hentet fra <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/does-every-dad-secretly-want-a-boy-247993>
- Pleck, J. H. (2010). Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. I M. E. Lamb (Red.), *The role of the father in child development* (s. 58-94). Hoboken: Wiley. URL: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen/ebooks/reader.action?docID=510187&query=the+role+of+the+father+in+child+development>
- Popp, J. M., & Thomsen, B. S. (2017). A commentary on the importance of father-child play and children's development. *Infant mental health journal*, 38(6), 785-788. DOI: [10.1002/imhj.21681](https://doi.org/10.1002/imhj.21681)

- Ramchandani, P. G., Domoney, J., Sethna, V., Psychogiou, L., Vlachos, H., & Murray, L. (2013). Do early father–infant interactions predict the onset of externalizing behaviours in young children? Findings from a longitudinal cohort study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(1), 56-64. DOI: [10.1111/j.1469-7610.2012.02583.x](https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2012.02583.x) 22808985
- Regionsenter for barn og unges psykiske helse – Helseregion Øst og Sør (2018). Trygghetssirkelen. Hentet fra https://www.r-bup.no/no/vaare_ utdanninger/trygghetssirkelen
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ruble, D. N., Martin, C. L., & Berenbaum, S. A. (2006). Gender development. I N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lemer (Red.), *Handbook of child psychology: Vol. 3: Social, emotional, and personality development* (s. 858-932). Hoboken: John Wiley & Sons.
- Russell, A. (1997). Individual and Family Factors Contributing to Mothers' and Fathers' Positive Parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 21(1), 111-132. DOI: <https://doi.org/10.1080/016502597385018>
- Rød, S. (2016, 10. januar). Barnevernet overser fedre. Hentet fra https://fagbladet.no/seksjon_helse-og-sosial/forsker--barnevernet-overser-fedre-6.91.328217.9be8033d3a
- Sandnes, H. E. (2009, 18. juli). Nytt blikk på kjønn i barnehagen. Hentet fra <https://forskning.no/kjonn-og-samfunn-likestilling-barn-og-ungdom/nytt-blikk-pa-kjonn-i-barnehagen/911797>
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies. *Acta paediatrica*, 97(2), 153-158. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2007.00572.x>
- Scaramella, L. V., & Leve, L. D. (2004). Clarifying Parent-Child Reciprocities During Early Childhood: The Early Childhood Coercion Model. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 7(2), 89-107. DOI: <https://doi.org.pva.uib.no/10.1023/B:CCFP.0000030287.13160.a3>
- Shannon, J. D., Tamis-LeMonda, C. S., London, K., & Cabrera, N. (2002). Beyond rough and tumble: Low-income fathers' interactions and children's cognitive development at 24 months. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 77-104. DOI: [10.1207/S15327922PAR0202_01](https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0202_01)

- Shaw, D. S., Bell, R. Q., & Gilliom, M. A. (2000). Truly Early Starter Model of Antisocial Behavior Revisited. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 3(3), 155-172. DOI: <https://doi-org.pva.uib.no/10.1023/A:1009599208790>
- Shaw, D. S., Owens, E. B., Giovannelli, J., & Winslow, E. B. (2001). Infant and toddler pathways leading to early externalizing disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40, 36–43. DOI: [10.1097/00004583-20010100000014](https://doi.org/10.1097/00004583-20010100000014)
- Shields, M. J. & Sparling, J. W. (1993). Fathers' Play and Touch Behavior with Their Three-Month-Old Infants. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 13(1), 39-59. DOI: [10.1080/J006v13n01_03](https://doi.org/10.1080/J006v13n01_03)
- Shockley, K. M., Shen, W., DeNunzio, M. M., & Arvan, M. L. (2017). Disentangling the Relationship Between Gender and Work-Family Conflict: An Integration of Theoretical Perspectives Using Meta-Analytic Methods. *Journal of Applied Psychology*, 102(12), 1601-1635. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/apl0000246>
- Skaar, K. M. (2014, 11. april). Overvurderer evne til å få barn i høy alder. Hentet fra <http://kjonnsforskning.no/nb/2014/04/overvurderer-evne-til-fa-barn-i-hoy-alder>
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Solberg, B., & Glavin, K. (2018). Fedre ønsker en mer aktiv rolle i svangerskapsomsorgen og på helsestasjonen. *Sykepleien Forskning*. DOI: <https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2018.72006>
- Solholm, R., Askeland, E., Christiansen, T., & Duckert, M. (2005). Parent Management Training – Oregon-modellen; teori, behandlingsprogram og implementering i Norge. *Norsk psykologiforening*, 42(7), 587-597. URL: <https://psykologtidsskriftet.no/redaksjonelt/2005/07/parent-management-training-oregon-modellen>
- Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien: Klassekultur og sosial reproduksjon* (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15408/dravhandling-stefansen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Stoltenbergutvalget. Ekspertutvalget om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. Hentet 28. februar, 2019 fra <https://nettsteder.regjeringen.no/stoltenbergutvalget/>

- Størksen, I., Ellingsen, T., Wanless, S. B., & McClelland, M. M. (2014). The Influence of Parental Socioeconomic Background and Gender on Self-Regulation Among 5 Year-Old Children in Norway. *Early Education and Development*, 26(5-6), 663-684. DOI: [10.1080/10409289.2014.932238](https://doi.org/10.1080/10409289.2014.932238)
- Svendby, R. (2013, 30. juni). Færre menn blir fedre. Hentet fra <https://forskning.no/kjonn-og-samfunn-samliv-psykologi/faerre-menn-blir-fedre/623548>
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2- and 3-year-olds: Contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75(6), 1806-1820. DOI: [10.1111/j.1467-8624.2004.00818.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00818.x) 15566381
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Volling, B. L., & Belsky, J. (1991). Multiple determinants of father involvement during infancy in dual-earner and single-earner families. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 461-474. DOI: [10.2307/352912](https://doi.org/10.2307/352912).
- Wollscheid, S., Hjetland, H. N., Rogde, K., & Skjelbred, S-E. (2018). *Årsaker til og tiltak mot kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. En kunnskapsoversikt* (NIFU Rapport 2018:25). Hentet fra <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2567732/NIFUrapport201825.pdf?sequence=1&isAllowed=y>